

EESTI
TÕULOOMAKASVATUSE
LIIT

EESTI TÕULOOMAKASVATUSE LIIDU SEMINARI ETTEKANDED

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu
tõuaretusealase määruse arutelu
15. septembril 2016

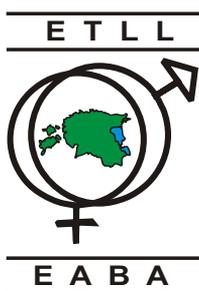
Koostaja Olev Saveli
Küljendaja Alo Tänavots
Fotod Alo Tänavots
Kaane kujundus ja trükk Paar OÜ

© Eesti Töuloomakasvatuse Liit ja autorid

ISBN 978-9949-9178-4-6

EESTI TÕULOOMAKASVATUSE LIIDU SEMINARI ETTEKANDED

**Euroopa Parlamendi ja Nõukogu
tõuaretusealase määruse arutelu
15. septembril 2016**

Sisukord

Olev Saveli	Eessõna	2
Olev Saveli	Loomakasvatus Eestis	3
Katrin Reili	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse rakendamisest	10
Gita Jansone	Loomakasvatuse areng Lätis	19
Vilius Rekštys	Ülevaade Leedu loomakasvatusest	31
Sirje Jalakas	Aretustoetuse maksimisest Eestis	38
Katrin Rannik	Ohustatud tõugude toetusüsteemist Eestis	47
Haldja Viinalass	Ohustatud tõud ja uus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus	54
Olev Saveli	Aretusühingute ootused uue määruse rakendamisel	60
Alo Tänavots	Ettekannete autorite fotod ja ametid	66

Eessõna

Eesti Tõuloomakasvatuse Liit alustas 2012. aastal ettevalmistusi põllumajandusloomade aretuse seaduse muutmise ettepanekute väljatöötamisega. Hoogu andis sellele vanatüübilise tori universaalsuuna kui ohustatud tõugu hobuste baasil uue väikese aretusühingu tunnustamine, eriti viis, kuidas see otsus sõna otseses mõttes läbi suruti. Leidsime, et põllumajandusministeeriumi poolt kinnitatud ohustatud tõu selline jagamine seab ohtu juba tunnustatud aretusühingu ja VTA poolt kinnitatud säilitus-aretusprogrammi elluviimise. Põllumajandusloomade aretuse seaduse senine tekst võimaldas sarnast manipuleerimist. Tegelik põhjus oli üksikute tori hobuse aretajate soovimatus koostöökäsi ühise programmi eesmärkide täitmisel. Sarnaseid ilminguid oli märgata ka teiste ohustatud tõugude aretajate hulgas, erinevaid probleeme oli ka tavatõugude aretusprogrammide täitmisel. Kohtu esimene aste tühistas ühingu tunnustamise otsuse, aga teine aste muutis esimese otsuse ja kolmas aste ei võtnud enam arutusele. Tunnustamine jäi jõusse. Loodud pretsedent aga ei jäänud järgijateta. Nüüd on tunnustatud ühing ise ohustatud, sest kahe varsaga aastas ei saa säilitada ühtegi geneetilist kooslust.

Pidime 2013. aasta algul järjekindlalt survestama riigiasutusi, et jõuda ETLLi liikmete seaduse parandusettepanekute aruteluni kevadel, et aga seaduse parandamist polnud aastakavas, lükati see edasi 2014. aastasse. Siis algas Brüsselis uue määruseprojekti kahe aasta pikkune arutelu. Euroopa Parlament ja Nõukogu kinnitasid 8. juunil 2016 määruse (EL) 2016/1012, mis seadustab uued seisukohad liikmesriikide tõuaretuses. Määrus kohaldatakse alates 1. novembrist 2018.

Et mitte jälle hilineda seadusloomega, otsustas Eesti Tõuloomakasvatuse Liit korraldada koostöös Maaeluministeeriumi, Veterinaar- ja Toiduameti ning EMÜ VLI loomageneetika ja tõuaretuse osakonnaga seminari „Euroopa Parlamendi ja Nõukogu uue määruse toime põllumajandusloomade aretuse seadusele Balti riikides“. Seminar toimus 15. septembril 2016. a Ülenurmel Eesti Põllumajandusmuuseumis.

Seminaril osalesid riigiasutuste esindajad, aktiivsed tõuaretajaid, aretusühingute töötajad ja tõuaretuse asjahuvilised, kokku üle 70 osaleja. Nende hulgas ka Lätist neli ja Leedust neli loomakasvatuse juhtivat töötajat, kellelt oli kaks ettekannet.

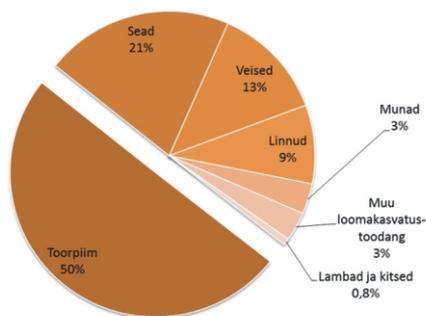
Seminaril kogumikus (õppevahendis) on ettekanded kujul, kuidas need esitati kuulajatele, kolm neist on inglisis- ja viis eestikeelsed. Paraku ei saanud keegi maaeluministeeriumi (MEM) juhtkonnast tulla seminari avama, et tutvustada loomakasvatuse olukorda Eestis. Esimese ettekande koostas Liina Jürgenson MEMi loomakasvatussaaduste büroost, ette kandis kogumiku koostaja. Siinjuures on esinejate ettekannete kirjaviis muutmata.

Koostaja Olev Saveli

Eesti loomakasvatus

Maaeluministeeriumi andmed
Koostanud Liina Jürgenson
Esitas Olev Saveli
15. september 2016 Ülenurmel

Loomakasvatustoodangu väärtuse struktuur 2015, %

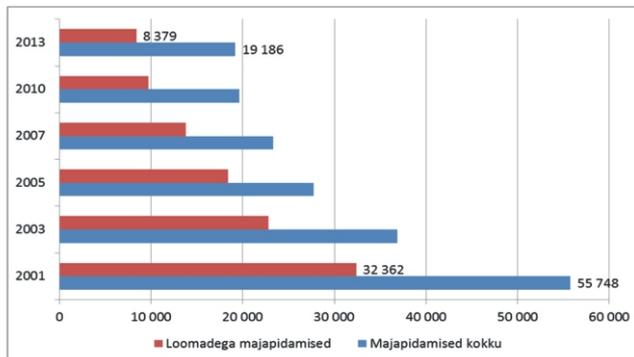

Allikas: Statistikaamet, EAA 2015 esialgne, veebruar 2016

Selgitus

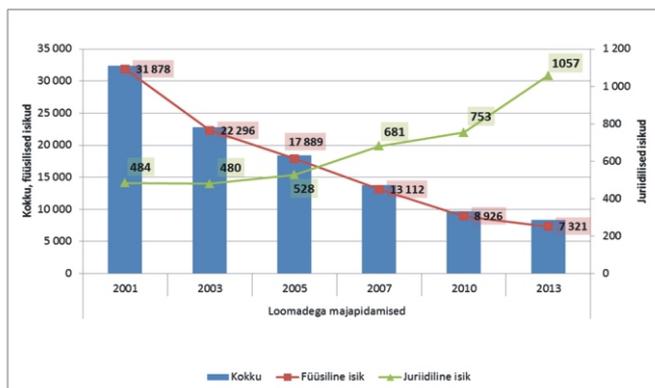
- Loomakasvatustoodangu väärtus oli 2015.a esialgsetel andmetel (veeb 2016) 363,8 mln € alushinnas (sisaldab loomade arvu ja toodangu mahu järgi makstud toetusi) ja 341,4 mln € tootjahinnas.
- Loomakasvatustoodangu väärtus moodustas 2015. aasta esialgse hinnangu järgi majandusharu toodangu väärtusest 39,5 % (2014. aastal 47,1 %).
- Tootmistoetusi maksti loomakasvatusele 2015. aastal kokku 22 mln € ehk 6% loomakasvatustoodangu väärtusest (aastatel 2010-2014 keskmisena ca 1%).
- Toorpiima väärtuse langus oli 2015.a (võrreldes 2014.aastaga) -27%; sigade toodangu väärtuse langus -13%.
- 2015.a lõplikud andmed avaldatakse oktoobris 2016.a.

Põllumajanduslike majapidamiste struktuur

Allikas: Statistikaamet

Loomadega majapidamised õigusliku vormi järgi

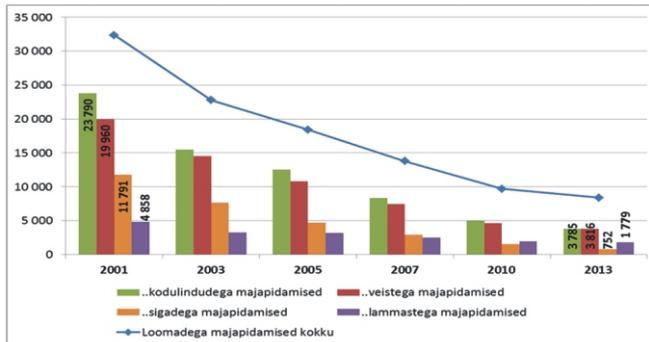

Allikas: Statistikaamet

Selgitus

- Aastate 2001/2013 võrdluses on põllumajanduslike majapidamiste arv vähenenud 2,9 korda. Loomadega majapidamiste arv on vähenenud 3,9 korda.
- Loomadega majapidamiste õiguslikku vormi arvestades on aastatel 2001/2013 füüsiliste isikute arv vähenenud 4,4 korda, kuid juriidiliste isikute arv suurenenud 2,2 korda.

Loomadega majapidamised loomaliigiti

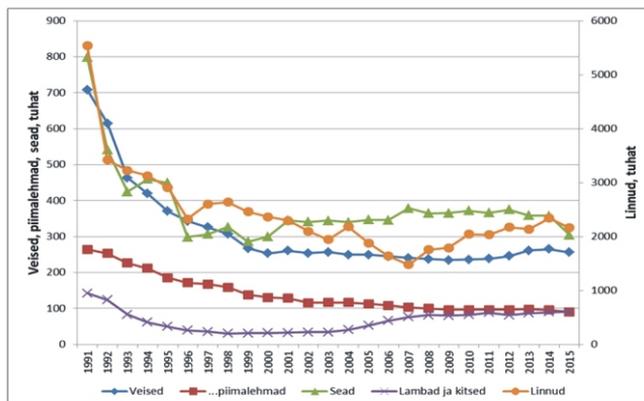

Allikas: Statistikaamet

Selgitus

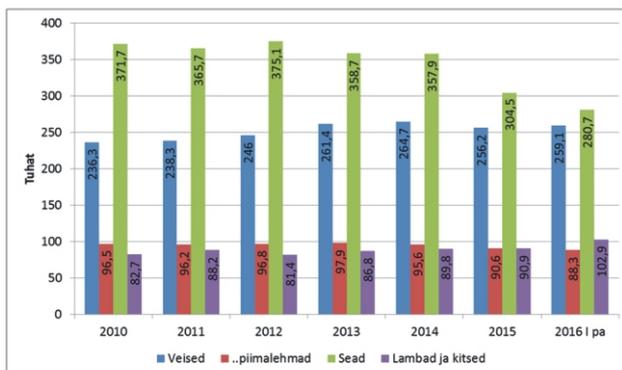
- Aastate 2001/2013 võrdluses on sigadega majapidamiste arv vähenenud kõige enam (~16 korda). Õiguslikku vormi arvestades on enam vähenenud sigu pidavates füüsiliste isikute arv.
- Veistega majapidamiste arv on vähenenud ~5 korda (s.h. piimalehmadega majapidamiste arv ~7).
- Majapidamiste arv, kus kodulinde peetakse on vähenenud 6 korda.
- Lammastega majapidamiste arv on vähenenud ~3 ja kitsedega majapidamiste arv ~2 korda.

Loomade arv 1991-2015

Allikas: Statistikaamet

Loomade arv viimasel kümnendil

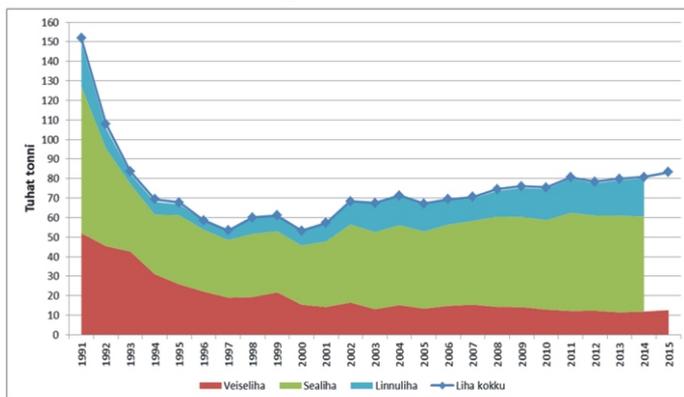

Allikas: Statistikaamet

Selgitus

- Veistest moodustab suurema osa piimakari. Veiseliha tootmise suund sai hoo sisse EL liitumisjärgselt. Kui 2005.a moodustasid lihavede veiste üldarvust vaid 6%, siis 2015.a on see tõusnud üle 20%.
- Sigade arv suurenes 2000 – 2012. 2013.a alates on sigade arv aga ebasoodsa turusituatsiooni ja loomataudi leviku tõttu vähenenud.
- Lindude arv on alates 2007. a taidipuhangu järgselt suurenenud, mida on toetanud ka linnuliha tarbimise kasv (isevarustus ei ole veel tagatud).
- Lammaste arvukusele kasvule on (alates aastast 2004) positiivselt mõjunud erinevad loomapõhised toetused.

Lihatoodang aastatel 1991-2015

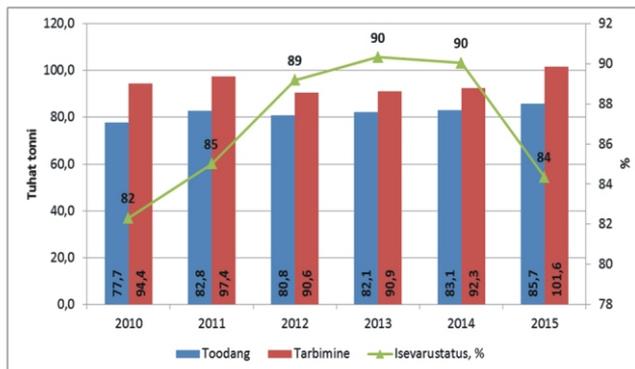

Allikas: Statistikaamet

Selgitus

- Üheksakümnendate aastate algusega võrreldes on liha kogutoodang vähenenud 2 korda. Samas viimase kümne aasta võrdluses on lihatoodangu trend olnud tõusev. Suurima osakaaluga on sealihaga tootmine, mis moodustab liha kogutoodangust 60%.
- Veiseliha toodang osatähtsus kogulihatoodangust moodustab 15%. Vaatamata lihatõugu veiste arvu suurenemisele on veiseliha toodang viimastel aastatel vähenenud.
- Lamba- ja kitseliha moodustab 0,7% liha kogutoodangust ja on seni kõige vähem tarbitav liha.
- Linnuliha osatähtsus liha kogutoodangus on aasta aastalt suurenenud ja moodustas 2014.a juba 24% (näiteks 2000= 14%).

Lihaga isevarustus

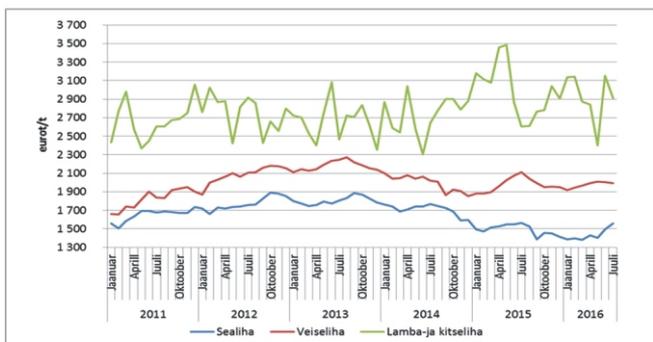

Allikas: Statistikaamet, MEM

Selgitus

- Tagasihoidlik tarbimine ja toodangu mahtude kasv suurendasid lihaga isevarustuse taset 2010/2011.
- Aastatel 2013/2014 oli isevarustuse tase 90%, mis on viimase viie aasta kõrgeim.
- 2015.a on olukord muutunud. Lihaga isevarustuse tase on vähenenud 2010/2011 tasemele. 2015.a oli lihaga isevarustuse tase 84%.
- Isevarustuse andmed lihaliigiti saab välja tuua 2014.a kohta, mille järgi oli sealihaga isevarustuse tase 100%, veiseliha 121% ja lamba-ja kitseliha 100%. Kõige madalam oli isevarustus linnuliha osas 63%.

Sea-, veise-, lamba- ja kitseliha kokkuostuhind

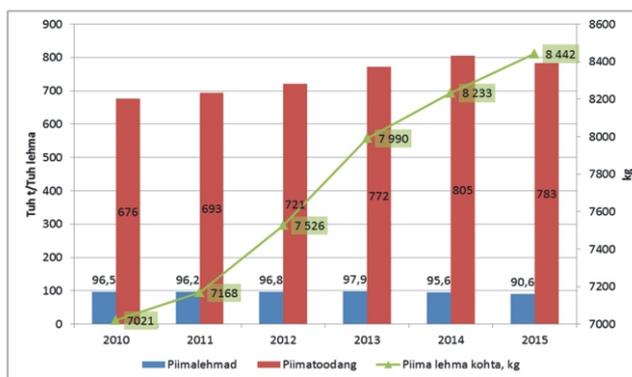

Allikas: Statistikaamet

Selgitus

- Sealiha keskmine kokkuostuhind on viimaste aastate turuolukorra tõttu alates 2013.a vähenenud. 2016.a I poolaastal oli sealiha keskmine kokkuostuhind 1 415 €/t, mis on ca 100 €/t kohta vähem kui aasta ja ca 300 €/t kohta vähem kui kaks aastat tagasi.
- Viimase kuue aasta võrdluses oli veiseliha keskmine kokkuostuhind kõrgem 2012/2013, viimasel paari aastal jäänud aga alla 2000 €/t. 2016.a I poolaastal oli veiseliha keskmine kokkuostuhind 1 974 €/t, mis on 102 €/t madalam kui eelmisel aastal samal perioodil.
- Võrreldes aastaid 2011/2012 ja 2015/2016 on lamba- ja kitseliha keskmine kokkuostuhind viimastel aastatel olnud kõrgem. 2016.a I poolaastal oli hinnatase 2 938 €/t, mis on 216 €/t kõrgem kui eelmisel aastal samal perioodil.

Piimalehmade arv, piimatoodang ja produktiivsus

Allikas: Statistikaamet

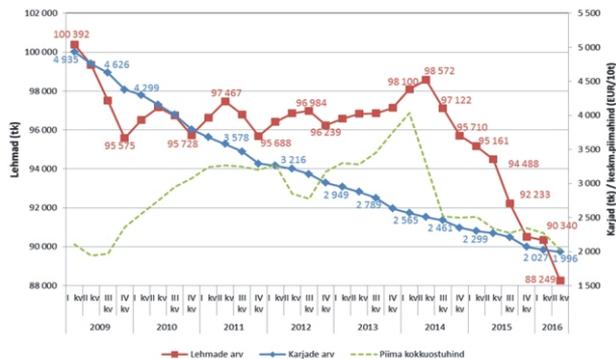
Selgitus

- Piimalehmade arv, mis oli aastatel 2010-2012 stabiilne ja 2013.a suurenes 97,9 tuhande lehmani on alates 2014.a II poolaastast ebasoodsate turutingimuste ilmnemisest vähenenud. 2016. aasta I poolaasta lõpuks eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 6,6% ning on 88 300 lehma.
- Piimatoodang on 2010. a võrreldes suurenenud. 2016. aasta I poolaastal toodeti SA esialgsetel andmetel Eestis 398 tuh t piima, mis on 12,1 tuh t ehk 3,1% rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil.
- Piima kogutoodang on suurenenud tänud piimalehmade produktiivsuse kasvule. Viimase viie aasta võrdluses on keskmine piimatoodang lehma kohta suurenenud ~ 1400t.
- 2016. aasta I poolaastal oli keskmine piimatoodang lehma kohta 4435 kg, mis on võrreldes eelmise aasta sama perioodiga +321 kg ehk 7,8% enam.

Eesti aastalehma piimatoodangu tõus jõudluskontrolli karjades, 95%

3000 kg	ületati	1966: 3030 – 111
4000 kg	20 aastaga	1986: 4104 – 164
5000 kg	14 aastaga	2000: 4960 – 213
6000 kg	4 aastaga	2004: 6055 – 259
7000 kg	3 aastaga	2007: 7052 – 293
8000 kg	5 aastaga	2012: 8059 – 326
		2015: 8851 – 353

Piimalehmade, karjade arv ja piima kokkuostuhind

Allikas: Statistikaamet

Zootehnika määruse rakendamisest

KATRIN REILI
VETERINAAR- JA TOIDUAMET
15.09.2016

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012,

tõupuhaste aretusloomade, ristandaretussigade ja nende aretusmaterjali aretuse, turustamise ning nende liitu sissetoomise suhtes kehtivate zootehniliste ja genealoogiliste tingimuste kohta, millega muudetakse määrust (EL) nr 652/2014, nõukogu direktiive 89/608/EMÜ ja 90/425/EMÜ ning tunnistatakse kehtetuks teatavad õigusaktid tõuaretuse valdkonnas (tõuaretuse määrus)

Vastu võetud 8. juuni 2016

Kohaldatakse alates 1. november 2018

- Põhjenduseks kaebused Euroopa Komisjonile - loomade aretust käsitlevate liidu õigusaktide ülevõtmise ja tõlgendamisega liikmesriikides.
- Õigusaktide kohaldamise hõlbustamiseks on vaja kasutada täpsemat sõnastust ning ühtlustatud mõisteid
- Õigusaktid peaksid kaasa aitama loomade geneetiliste ressursside säilitamisele, bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisele ja selliste kvaliteetsete piirkondlike toodete tootmisele, mida iseloomustavad koduloomade kohalike tõugude pärilikud tunnused.
- Liidu õigusaktidega tuleks samuti edendada elujõulisi aretusprogramme tõugude parandamiseks ning eelkõige juhul, kui need tõud on ohustatud või kohalikud põlistõud, mida liidus tavaliselt ei leidu, tõugude säilitamiseks ning geneetilise mitmekesisuse säilitamiseks tõusiseselt ja tõugude vahel.
- Ohustatud tõugude geneetilisi ressursse tuleks käsitada geenivararamuna, mis võib aidata kaasa loomade heaolu ja jätkusuutlikkuse eesmärkide saavutamisele.
- Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, mis on heaks kiidetud ja mille eesmärk on eelkõige säilitada bioloogiline mitmekesisus ja bioloogiliste ressursside säästev kasutamine. Kõnealuses konventsioonis sätestatakse, et selle osalistel on suveräänsed õigused oma bioloogiliste ressursside üle ning nad vastutavad bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja oma bioloogiliste ressursside säästva kasutamise eest.

Mõisted

- „**tõug**“ – loomade populatsioon, mis on piisavalt ühtne selleks, et üks või mitu aretajate rühma peaksid seda sama liigi teistest loomadest eristuvaks ning nad on leppinud kokku, et sellesse populatsiooni kuuluvad loomad kantakse tõuraamatusse, märkides nende teadaolevate eellaste andmed, et taastoota nende pärilikke tunnuseid aretusprogrammi raames reproduktsiooni, ja valimise teel.
- „**aretusloom**“ – tõupuhas aretusloom või ristandaretussiga.
- „**ohustatud tõug**“ – kohalik tõug, mille liikmesriik on tunnistanud ohustatuks ja mis on geneetiliselt kohanenud ühe või mitme traditsioonilise tootmissüsteemiga või keskkonnaga selles liikmesriigis ning mille ohustatud staatus on teaduslikult kindlaks teinud asutus, kellel on ohustatud tõugude alal vajalikud oskused ja teadmised.
- „**suletud tootmissüsteemis tegutsev eraettevõtja**“ – eraettevõtja, kellel on aretusprogramm, milles aretajad ei osale või milles osaleb piiratud arv aretajaid, kes on end selle eraettevõtjaga sidunud, nõustudes eraettevõtjalt vastu võtma ristandaretussigade tärme või nõustudes talle tarnima ristandaretussigu.
- „**aretusprogramm**“ – süstemaatiliste tegevuste (sealhulgas aretusloomade ja aretusmaterjali registreerimine, valimine, aretus ja vahetamine) kogum, mida kavandatakse ja rakendatakse selleks, et säilitada või parandada soovitud fenotüübi ja/või genotüübi tunnuseid sihtrühmaks olevas aretuspopulatsioonis.

Aretusühingute ja aretusettevõtete tunnustamine

Pädev asutus tunnustab aretusühinguna iga taotlejat, kes vastab muuhulgas järgmistele nõuetele:

- Ta tõendab taotluses, et vastab I lisa 1. osas esitatud nõuetele seoses oma aretusprogrammiga, mille heakskiitmist ta kavatseb taotleda.
- Aretajate ühing, aretusorganisatsioon, suletud tootmissüsteemis tegutsev eraettevõtja või avaliku sektori asutus peab muuhulgas:
 - omama piisavalt **kvalifitseeritud töötajaid** ning asjakohaseid seadmeid ja vahendeid, et täita tõhusalt aretusprogrammi, mille heakskiitmist ta soovib taotleda artikli 8 lõike 3 ja, kui see on kohalduv, artikli 12 kohaselt;
 - omama iga aretusprogrammi jaoks **piisavat hulka aretusloomi** selle aretusprogrammi geograafilises piirkonnas;
 - tagama **piisava arvu aretajate** osalemise kõigis oma aretusprogrammides;
 - olema võtnud vastu oma põhikirja, et lahendada aretusprogrammis osalevate aretajatega tekkivaid vaidlusi.

Kui liikmesriigis või piirkonnas, kus pädev asutus tegutseb, puudub aretajate organisatsioon või ühing või avaliku sektori asutus, kes täidab tõupuhaste veiste, sigade, lammaste, kitsede või hobuslaste aretusprogrammi, võib kõnealune pädev asutus otsustada täita kõnealuse tõu aretusprogrammi tingimused, et

- a) tõu säilitamine või tõu loomine on vajalik liikmesriigis või piirkonnas, kus pädev asutus tegutseb, või
- b) kõnealune tõug on ohustatud tõug.

Aretusprogrammi täitev pädev asutus võtab vajalikud meetmed tagamaks, et sel puudub kahjulik mõju:

- a) aretajate organisatsioonide või ühingute või avaliku sektori asutuste võimalusele olla tunnustatud aretusühinguna;
- b) aretusühingute võimalusele lasta oma aretusprogramm heaks kiita.

Pädev asutus peab vastama aretusühingu tunnustamiseks kehtestatud nõuetele.

Tunnustatud aretusühingute ja aretusettevõtete loetelud

Liikmesriigid koostavad nende aretusühingute ja aretusettevõtete loetelu ja ajakohastavad seda, ning teevad loetelu üldsusele kättesaadavaks.

Loetelu sisaldab muuhulgas järgmist teavet:

- iga aretusprogrammi puhul **geograafiline piirkond**, kus seda täitma hakatakse;
- tõupuhaste aretushobuslaste puhul, kui see on kohalduv, **originaaltõuraamatut pidava aretusühingu nimi ja kontaktandmed**;
- iga aretusprogrammi puhul viide veebisaidile (kui see on olemas), kus saab tutvuda teabega aretusprogrammi kohta.

Aretusprogrammide heakskiitmine

Aretusprogrammil on üks või mitu järgmist eesmärki:

- 1) tõupuhaste aretusloomade puhul
tõu parandamine,
tõu säilitamine,
uue tõu loomine,
tõu taastamine,
- 2) ristandaretussigade puhul
tõu, liini või ristandi parandamine,
uue tõu, liini või ristandi loomine;

Aretusprogrammis kirjeldatakse üksikasjalikult valiku- ja aretuseesmäärke.

Aretusprogramm vastab I lisa 2. osas sätestatud nõuetele ning tõupuhaste aretushobuslaste puhul ka I lisa 3. osas sätestatud nõuetele.

I lisa 2. osa (veised, kitsed, lambad, sead)

Aretusprogramm peab sisaldama järgmist:

- teave programmi eesmärgi kohta;
- aretusprogrammi kuuluvate tõupuhaste aretusloomade puhul tõu nimi või ristandaretussigade puhul tõu, liini või ristandi nimi;
- tõupuhaste aretusloomade puhul aretusprogrammiga hõlmatud tõu üksikasjalikud omadused;
- **uue tõu loomise puhul** või artiklis 19 osutatud tõu taastamise puhul üksikasjalik teave uue tõu loomist või tõu taastamist õigustavate asjaolude kohta
- kui aretusühing või aretusettevõtte tellib artikli 8 lõike 4 kohaselt oma aretusprogrammi haldamisega seotud konkreetseid tehnilisi teenuseid kolmandatelt isikutelt, teave kõnealuste teenuste kohta ning määratud kolmandate isikute nimed ja kontaktandmed;

Aretusprogrammi kuulub piisav hulk aretusloomi ja piisav arv aretajaid geograafilises piirkonnas, kus seda aretusprogrammi täidetakse või soovitakse täita.

I lisa 3. osa (hobuslased)

- Tõupuhtad aretushobuslased kantakse tõuraamatusse ainult juhul, kui nad on identifitseeritud paaritustunnistusel ning, kui seda on aretusprogrammis nõutud, vahetult peale sündimist.
- Erandina võib liikmesriik või tema otsuse korral tema pädev asutus anda loa aretusühingule tõupuhaste aretushobuslaste kandmiseks selle aretusühingu peetavasse tõuraamatusse, kui need loomad identifitseeritakse muul asjakohasel viisil, mis tagab vähemalt samal tasemel usaldusväärsuse kui paaritustunnistus, näiteks DNA analüüsil või loomade veregruppide analüüsil põhinev põlvnemissuhete kontroll, tingimusel et luba antakse kooskõlas asjaomase tõu originaaltõuraamatu pidava aretusühingu põhimõtetega.
- Tõupuhaste aretushobuslaste puhul peab heaks kiidetud aretusprogramm sisaldama järgmist:
 - a) asjakohasel juhul teise tõugu või selle teise tõu konkreetseesse täkuliini või määrerekonda kuuluvate tõupuhaste aretusloomade tõuraamatu põhiosasse kandmise tingimused;
 - b) kui aretusprogrammiga keelatakse ühe või mitme paljundusmeetodi kasutamine või tõupuhaste aretusloomade kasutamine ühe või mitme paljundusmeetodi puhul artikli 21 lõike 2 kohaselt või piiratakse seda, kõnealust keeldu või piirangut käsitlev teave;
 - c) paaritustunnistuse välja andmise kord või muude punktis 1 osutatud asjakohaseid viise käsitlev kord, ning kui seda on aretusprogrammis nõutud, vahetult pärast sündimist varsa identifitseerimise kord

I lisa 3. osa (originaaltõuraamat)

Kui aretusühing teatab pädevale asutusele, et tema poolt loodud tõuraamat on sellise tõu **originaaltõuraamat**, mida aretusprogramm hõlmab, siis peab:

- 1) aretusühingu käsutuses olema tõuraamatu loomist tõendavad dokumendid ning ta peab olema teinud aretusprogrammi põhimõtteid üldsusele kättesaadavaks;
- 2) aretusühing tõendama, et artikli 4 lõikes 1 osutatud taotlemise ajal ei olnud muud teadaolevat samas või teises liikmesriigis või kolmandas riigis tunnustatud aretusühingut või -asutust, kes on loodud tõuraamatu sama tõu jaoks ning kes täidab kõnealuse tõu aretusprogrammi punktis i osutatud põhimõtete kohaselt;
- 3) teeb tihedat koostööd punktis b osutatud aretusühingutega, eelkõige teavitades neid aretusühinguid läbipaistvalt ja õigeaegselt punktis i osutatud põhimõtete muutmises;
- 4) kohaldab oma tegevuses vajaduse korral mittediskrimineerivaid reegleid seoses sama tõu kohta artikli 34 kohaselt loetlemata aretusasutuste poolt loodud tõuraamatutega

I lisa 3. osa (paralleeltõuraamat)

Kui aretusühing teatab pädevale asutusele, et tema poolt loodud tõuraamat on tema aretusprogrammi kuuluva tõu **paralleeltõuraamat**, siis aretusühing:

- 1) lisab oma aretusprogrammi põhimõtteid, mille on kehtestanud aretusühing, kes peab sama tõu originaaltõuraamatut;
- 2) teeb üldsusele kättesaadavaks teabe punktis 1 osutatud põhimõtete rakendamise ja nende allika kohta;
- 3) kehtestab korra, et tagada artikli 8 lõikes 3 ja, kui see on kohalduv, artiklis 12 osutatud aretusprogrammis sätestatud tingimuste vajalik kohandamine kõnealuste põhimõtete muudatustele, mida käesoleva punkti alapunktis a osutatud aretusühing on teinud originaaltõuraamatu pidajana.

Tõupuhaste aretushobuslaste aretusühingute tunnustamise nõuetele kohalduvad järgmised erandid:

Juhul kui ühe tõu kohta on mitu aretusühingut, kes peavad selle tõu kohta tõuraamatuid ja nende aretusprogrammid hõlmavad koos kogu territooriumi, kehtib aretusühingute poolt kehtestatud eeskirjade suhtes järgmine:

- nendega võidakse ette näha, et kui eesmärk on saada sünnitunnistus, peavad asjaomasesse tõugu kuuluvad tõupuhtad aretushobuslased olema tõuraamatusse kandmiseks sündinud kindlal territooriumil;
- need tagavad, et punkti i sätestatud erand ei takista järglaste tõuraamatusse kandmist;

Erandina, kui aretusprogrammi põhimõtted on kehtestanud ainult rahvusvaheline organisatsioon ja liikmesriigis ei ole aretusühingut ega kolmandas riigis aretusasutust, kes peab asjaomase tõu originaaltõuraamatut, võib liikmesriigi pädev asutus tunnustada aretusühinguid, kes peavad selle tõu paralleeltõuraamatuid,

Aretusühing, kes peab paralleeltõuraamatut, võib kehtestada aretusväärtusel põhinevad täiendavad klassid, tingimusel et originaaltõuraamatu või muude selle tõu paralleeltõuraamatute põhiosas klassidesse kantud tõupuhtad aretushobuslased saab kanda paralleeltõuraamatu põhiosa vastavatesse klassidesse

Aretusprogrammi heakskiitmisega seotud erandid

Erandina võib pädev asutus, kes on aretusühingu tunnustanud keelduda heakskiitmast aretusühingu aretusprogrammi, mis vastab nõuetele põhjusel, et asjaomane aretusprogramm võib kahjustada sama tõu aretusprogrammi, mida täidab muu aretusühing ja mis on selles liikmesriigis juba heaks kiidetud vähemalt ühes järgmistest punktides:

- a) tõutunnuste põhinäitajad või aretusprogrammi peaeesmärgid;
- b) tõu või tõusisese geneetilise mitmekesisuse säilitamine või
- c) aretusprogrammi tõhus rakendamine, kui aretusprogrammi eesmärk on tõu säilitamine
 - 1) ohustatud tõu korral või
 - 2) kohaliku põlistõu korral, mida liidus ühes või enamas piirkonnas tavaliselt ei leidu.

2. Lõike 1 kohaldamiseks võtab pädev asutus nõuetekohaselt arvesse järgmist:

- a) asjaomasel liikmesriigis kõnealuse tõu jaoks juba heaks kiidetud aretusprogrammide arv;
- b) nende aretusprogrammidega hõlmatud aretuspopulatsioonide suurus;
- c) võimalik geneetiline panus sama tõu aretusprogrammidest, mida täidavad muud aretusühingud muudes liikmesriikides või aretusasutused kolmandates riikides.

Aretajate õigused ja kohustused

Aretajal on õigus osaleda heaks kiidetud aretusprogrammis, tingimusel et:

- a) tema aretusloomi peetakse majapidamises, mis asub kõnealuse aretusprogrammi geograafilises piirkonnas;
- b) tema aretusloomad kuuluvad tõupuhaste aretusloomade puhul tõugu või ristandaretussigade puhul tõugu, liini või ristandisse, mis on hõlmatud kõnealuse aretusprogrammiga.

Aretusprogrammis osaleval aretajal on järgmised õigused:

- a) tema tõupuhtad aretusloomad kantakse tõuraamatu põhiosasse;
- d) ta saab osaleda artikli 25 kohases jõudluskontrolli läbiviimises ja geneetilise väärtuse hindamises;
- e) talle antakse välja põlvnemistunnistus kooskõlas artikli 30 lõigetega 1 ja 4;
- f) talle antakse nõudmisel tema aretusloomade jõudluskontrolli ja geneetilise väärtuse hindamise ajakohastatud tulemused, kui need on kättesaadavad;
- g) tal on juurdepääs kõigile muudele teenustele, mida asjaomase aretusprogrammiga seoses osutab osalevatele aretajatele aretusprogrammi täitev aretusühing või aretusettevõte.

Aretusühingu ja aretusettevõtte õigused ja kohustused

1. Aretusühingul ja aretusettevõttel on seoses oma aretusprogrammiga õigus see aretusprogramm koostada ja seda sõltumatult täita, **tingimusel et nad täidavad käesolevat määrust ning aretusprogrammi heakskiitmise tingimusi.**
2. Aretusühingul ja aretusettevõttel on õigus jätta aretaja aretusprogrammis osalemisest kõrvale, kui ta ei järgi aretusprogrammi tingimusi või ei täida kohustusi, mis on sätestatud põhikirjas.
3. Lisaks lõikes 2 osutatud õigusele on aretusühingul ja aretusettevõttel, mis nõuavad liikmesust, õigus aretaja oma liikmete hulgast välja arvata, kui ta ei täida põhikirjas sätestatud kohustusi.
4. Aretusühingu ja aretusettevõtte ülesanne on – ilma et see piiraks kohtute rolli – **lahendada vaidlused, mis võivad tekkida aretajate vahel ning aretajate ja aretusühingu või aretusettevõtte vahel** seoses heaks kiidetud aretusprogrammi täitmisega; vaidlused tuleb lahendada kooskõlas põhikirjaga.

Tõuraamatu põhiosa

1. Kui aretusühing on kehtestanud eri kriteeriumid või eraldi korra tõupuhaste aretusloomade kandmiseks eri klassidesse, võib tõuraamatu põhiosa jagada klassideks
 - a) loomade geneetilise väärtuse alusel ning jagada klassid vanuse või soo järgi alamklassideks või
 - b) loomade vanuse või soo järgi tingimusel, et klassid jagatakse ka nende geneetilise väärtuse alusel.

Kõnealuste kriteeriumide või eraldi korra kohaselt võib olla vajalik enne tõupuhta aretuslooma põhiosa konkreetse klassi kandmist läbi viia jõudluskontroll või geneetilise väärtuse hindamine või mis tahes muu heakskiidetud aretusprogrammis kirjeldatud hindamine.

2. Kui aretusprogrammis kehtestatakse tõuraamatu põhiosasse kandmiseks lisaks veel tingimusi, loob aretusprogrammi täitev aretusühing tõuraamatu põhiosas vähemalt ühe klassi, millesse kantakse aretaja taotluse alusel tõupuhtad aretusloomad, kes vastavad ainult II lisa 1. osa I peatüki ja artikli 21 tingimustele

II LISA 1.OSA I PEATÜKK Tõupuhaste aretusloomade kandmine tõuraamatu põhiosasse

Artikli 18 lõikes 1 osutatud tingimused on järgmised:

- a) loom vastab järgmistele põlvnemiskriteeriumitele:
 - i) veised, sead, lambad ja kitsed põlvnevad vanematest ja vanavanematest, kes on kantud sama tõu tõuraamatu põhiosasse;
 - ii) hobuslaste puhul põlvneb loom vanematest, kes on kantud sama tõu tõuraamatu põhiosasse;
- b) looma eellastabel on koostatud artikli 8 lõike 3, ja kui see on kohalduv, artikli 12 kohaselt heaks kiidetud aretusprogrammi tingimuste kohaselt;
- c) loom identifitseeritakse kooskõlas asjaomase tõu suhtes kohaldatavate loomade identifitseerimist ja registreerimist käsitleva liidu loomatervise alase õigusega ning heaks kiidetud aretusprogrammi tingimuste kohaselt;
- d) looma turustamise või tema liitu sissetoomise korral ja kui loom soovitakse kanda tõuraamatusse või seal registreerida, peab temaga olema kaasas artikli 30 kohaselt välja antud põlvnemistunnistus;
- e) kui loom on saadud aretusmaterjalist, mis on turustatud või toodud liitu, ja kui loom soovitakse kanda tõuraamatusse, peab aretusmaterjaliga olema kaasas artikli 30 kohaselt välja antud põlvnemistunnistus.

II LISA 1.OSA I PEATÜKK Tõupuhaste aretusloomade kandmine tõuraamatu põhiosasse

Erandina võib aretusühing, mis täidab tõupuhaste aretushobuslaste aretusprogrammi, kanda oma tõuraamatu põhiossa tõupuhta aretushobuslase:

- a) kes on ristamise puhul kantud muu tõu tõuraamatu põhiossa tingimusel, et muu tõu ja kõnealuste tõupuhaste aretusloomade sissekandmise kriteeriumid on sätestatud heaks kiidetud aretusprogrammis, või
- b) kes kuulub liinaretuse puhul konkreetsesse täkuliini või märaperekonda, tingimusel et need liinid ja perekonnad ning kõnealuste tõupuhaste aretusloomade sissekandmise kriteeriumid on sätestatud heaks kiidetud aretusprogrammis.

Tõuraamatu lisad

Aretusühing võib luua ühe või mitu tõuraamatu lisa samasse liiki kuuluvate loomade jaoks, kes ei vasta põhiosasse kandmise tingimustele, kuid võrd aretusprogrammi tingimused võimaldavad asjaomaste loomade järglaste põhiosasse kandmist vastavalt normidele.

Veiste, sigade, lammaste ja kitsede puhul loetakse emasloom, kes põlvneb:

- I) emast ja emapoolsest vanaemast, kes on kantud sama tõu tõuraamatu lissasse;
- II) isast ja mõlemast vanaisast, kes kõik on kantud sama tõu tõuraamatu põhiosasse

tõupuhtaks aretusloomaks ning kantakse tõuraamatu põhiosasse või on ta sinna sissekandmiseks sobilik.

Hobuslaste puhul kantakse tõuraamatu lissasse kantud loomadest põlvnevad emas- ja isasloomad tõuraamatu põhiosasse, kui loom vastab heaks kiidetud aretusprogrammi sätestatud tingimustele

Erandina võib liikmesriik või pädev asutus anda veiste, sigade, lammaste või kitsede ohustatud tõugude ning vastupidavate lambatõugude („hardy” sheep) suhtes aretusprogrammi ellu viivale aretusühingule loa kanda oma tõuraamatu põhiosasse loom, kelle vanemad ja vanavanemad on kantud selle tõu tõuraamatu põhiosasse või lissasse.

Aretusühingule erandi tegemiseks loa andnud liikmesriik või tema otsuse korral tema pädev asutus tagavad, et:

- a) aretusühing on põhjendanud erandi tegemise vajadust, eelkõige tõendades selle tõu aretusel kasutada olevate tõupuhaste isaste aretusloomade vähesust;
- b) aretusühing on oma tõuraamatus loonud ühe või mitu lisa;
- c) eeskirjad, mille kohaselt aretusühing kannab loomi oma tõuraamatu põhiosasse või lissasse, kehtestatakse artikli 8 lõike 3 ja, kui see on kohalduv, artikli 12 kohaselt heaks kiidetud aretusprogrammis.

Seda erandit kasutavad liikmesriigid teevad artiklis 7 osutatud loetelus avalikult kättesaadavaks tõud, mille puhul erandit kasutatakse

Erandid loomade tõuraamatu põhiosasse kandmise nõudest uue tõu loomise või tõu taastamise korral

Erandina juhul, kui aretusühing täidab heaks kiidetud aretusprogrammi tõu osas, mille kohta puudub tõuraamat liikmesriikides või kolmandates riikides, võib see aretusühing kanda uue loodud tõuraamatu põhiosasse eri tõugu tõupuhtaid aretusloomi või eri tõugu tõupuhaste aretusloomade järglasi või mis tahes loomi, kes aretusühingu arvates vastavad uue tõu tunnustele ja täidavad minimaalsed jõudlusnõuded, mis on kehtestatud aretusprogrammis.

Erandid kasutavad aretusühingud:

- a) määravad oma aretusprogrammis kindlaks uue tõuraamatu loomisele kuluva aja, mis on sobiv asjaomase liigi või tõu põlvkondade vahetumisele kuluvat aega silmas pidades;
- b) osutavad olemasolevale tõuraamatule, millesse tõupuhas aretusloom või tema vanemad kanti pärast sündi esimest korda, ja esitavad kõnealuse tõuraamatu esmakande numbril;
- c) märgivad oma põlvnemise registreerimissüsteemis ära loomad, keda nad peavad tõu algpopulatsiooniks.

Kui aretusühing **kavatseb taastada tõu**, mis on kadunud või on tõsises kadumisohus, võib liikmesriik või tema otsuse alusel pädev asutus lubada sellel aretusühingul kanda tõuraamatu põhiosasse taastatava tõu tõupuhaste aretusloomade järglased või muude selliste tõugude tõupuhtad aretusloomad või tõupuhaste aretusloomade järglased, keda kasutatakse tõu taastamisel, või mis tahes looma, kes aretusühingu arvates vastab taastatava tõu omadustele ja asjakohasel juhul täidab minimaalsed jõudlusnõuded, mis on kehtestatud aretusprogrammis, tingimusel et

- a) aretusprogrammis määratakse kindlaks tõuraamatu loomisele või uuesti loomisele kuluv aeg, mis on sobiv asjaomast tõugu silmas pidades;
- b) vajaduse korral osutatakse tõuraamatule, millesse tõupuhtad aretusloomad või nende vanemad kanti, ja esitatakse kõnealuses tõuraamatus tehtud esmakande number;
- c) loomad, keda aretusühing loeb tõu taastamismaterjaliks, märgitakse põlvnemise registreerimissüsteemis ära.

Aretusühing, kes soovib kasutada erandit, esitab aretusprogrammis üksikasjaliku kava tõu loomiseks või taastamiseks.

Tõupuhaste aretusloomade ja nende aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamine

1. Aretusühing, kes täidab heaks kiidetud aretusprogrammi, tunnistab:

- a) paaritamise jaoks sobivaks kõik selle tõu tõupuhtad aretusloomad;
- b) sellistelt tõupuhastelt aretusveistelt kogutud sperma, munarakud ja embrüod kes on läbinud geneetilise väärtuse hindamise;
- c) sellistelt tõupuhastelt aretussigadelt, -lammastelt või -kitsedelt kogutud sperma, munarakud ja embrüod kes on läbinud jõudluskontrolli või geneetilise väärtuse hindamise;
- d) kunstliku seemenduse jaoks sobivaks sellistelt tõupuhastelt aretushobuslastelt kogutud sperma, kes on läbinud jõudluskontrolli või geneetilise väärtuse hindamise kui seda nõutakse heaks kiidetud aretusprogrammis;

Erandina võib tõupuhaste aretushobuslaste puhul aretusühing keelata või piirata ühe või mitme nimetatud lõikes osutatud paljundusmeetodi kasutamist või tõupuhaste aretusloomade kasutamist ühe või mitme kõnealuse paljundusmeetodi puhul, sealhulgas aretusmaterjali kasutamist, tingimusel et keeld või piirang on täpsustatud tema aretusprogrammis.

Ohustatud tõu puhul võib aretusühing keelata või piirata sellesse ohustatud tõugu kuuluva tõupuhta aretuslooma, sealhulgas tema aretusmaterjali kasutamist, kui kasutamine kahjustaks kõnealuse tõu säilimist või geneetilist mitmekesisust.

Livestock management in Latvia

Gita Jansone

Livestock production and animal breeding division

Department of Agriculture

The Ministry of Agriculture of Latvia

Legal acts

- Animal Breeding Law (from 1998), lays down:
 - definitions regarding animal breeding;
 - responsibilities of different institutions and organisations;
 - responsibilities of animal breeders.
- Cabinet regulations lay down:
 - Procedure for recognition of breeding organisations;
 - procedure for maintaining of herd-books;
 - recording rules;
 - rules for issuing the certificates of origin;
 - rules for acceptance of sires, semen and embryos for breeding;
 - rules for approval and registration of new breeds; etc.

State institutions involved in animal breeding (1)

- **Ministry of Agriculture** is coordinating:
 - strategy for animal breeding;
 - preservation of genetic resources.
 - attracting of financing for farm animal breeding;
- **Food and Veterinary Service:**
 - supervise and control compliance with Animal breeding Law and regulations

State institutions involved in animal breeding (2)

- **Agricultural Data Centre:**

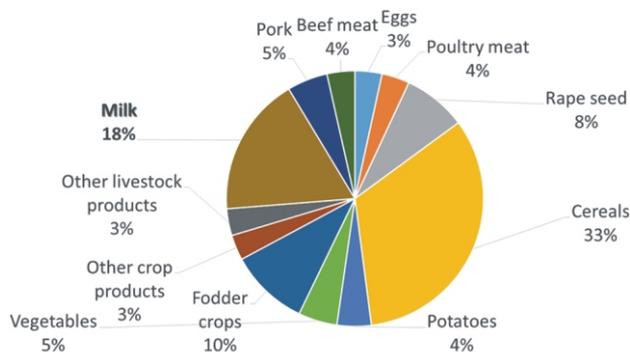
- recognize farm animal breeders organisations;
- approve breeding programmes;
- register herds, holdings and animals (including maintaining of databases);
- maintain database of animal breeding and recording;
- issue certificates for persons who perform farm animal recording, evaluation and artificial insemination;
- approve and register new farm animal breeds;
- perform supervision of dairy cows and dairy breed goats.

Farm animal breeding organisations

- **Farm animal breeding organisations:**

- draw up and implement breeding programmes;
- maintain a herd-book;
- issue certificates of farm animal origin;
- evaluate farms and grant them status of a pure-bred animal breeding farm;
- approve sires, their semen and embryos for breeding
- organize activities for determination of breeding value, auctions and exhibitions;
- represent the interests of farm animal breeders.

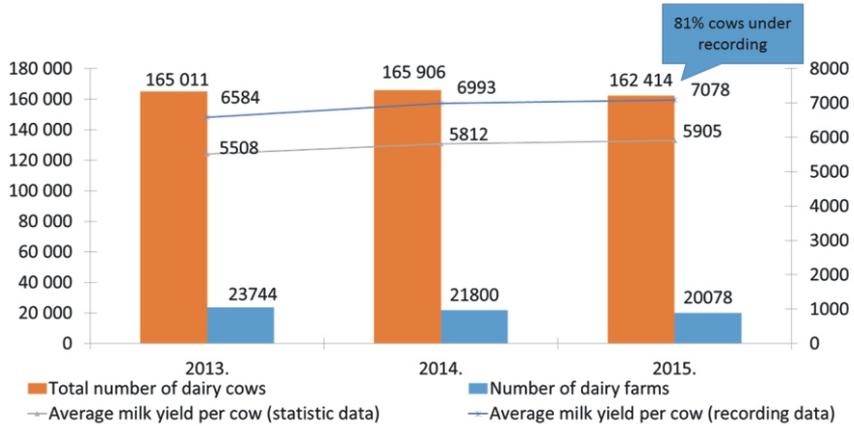
Structure of Agricultural output in 2015 (base prices)

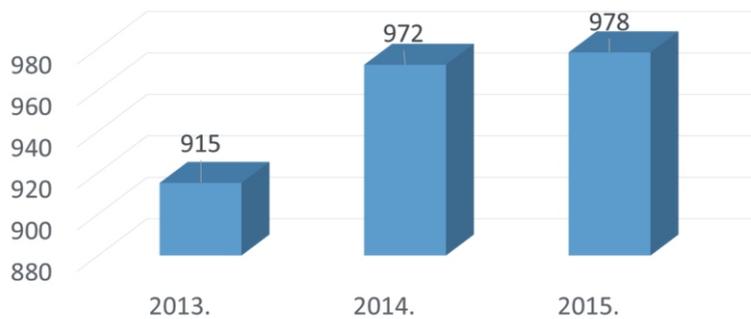
Dairy sector

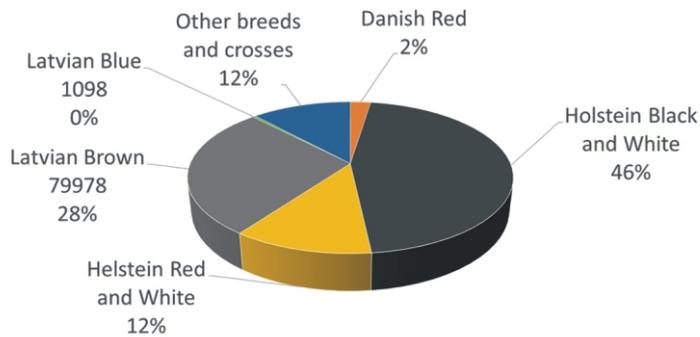
Number of dairy cows and farms, average milk yield, 2013-2015

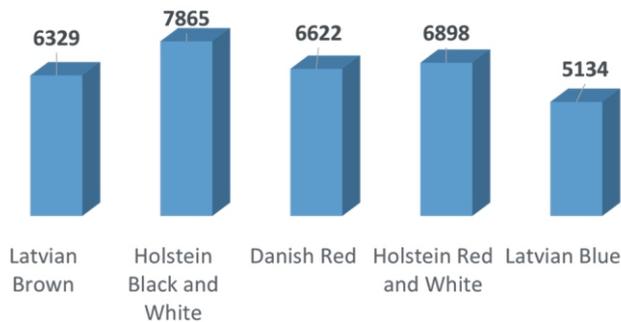
Produced milk, thous.t in 2013 - 2015

Main dairy breeds (01.01.2016.)

Productivity of different cow breeds, (recording data, 2015)

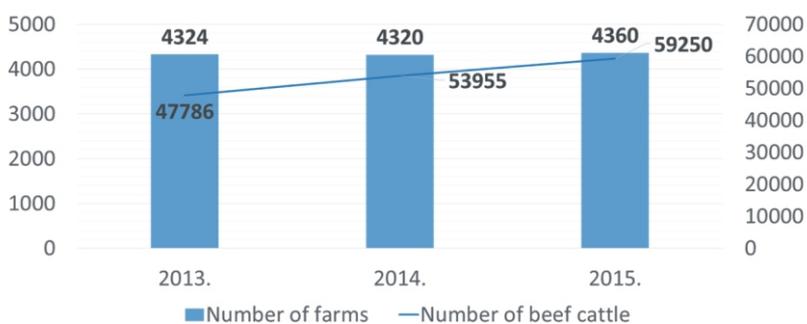
Recognized organisations and approved programmes

- Breeding programmes (4):
 - Red breeds,;
 - Holstein breed
 - Latvian brown (preservation programme);
 - Latvian blue (preservation programme)
- Breeding organisations (3):
 - Animal Breeders Association of Latvia;
 - Latvian Holstein Association;
 - The Breeder's association "Latvian Blue Cows"

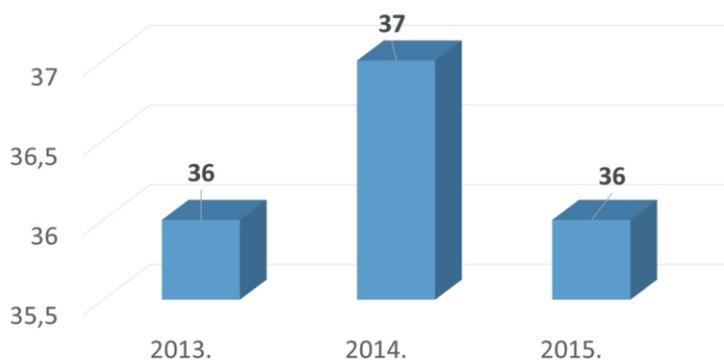
Beef cattle sector

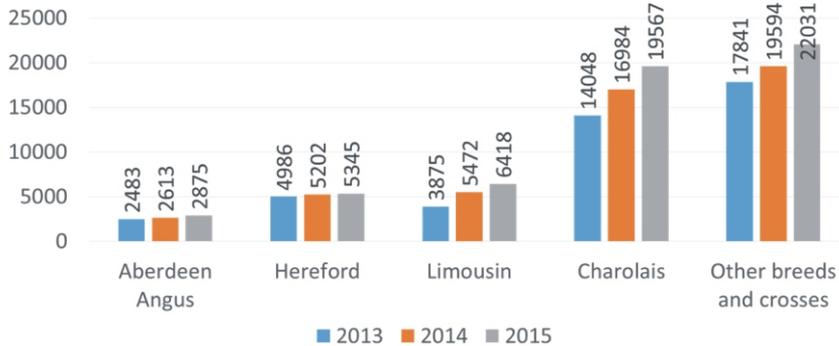
Number of farms with beef cattle and number of beef cattle

Produced beef meat, thous.t in 2013 - 2014

Number of main beef breeds' cattle, 2013 - 2015

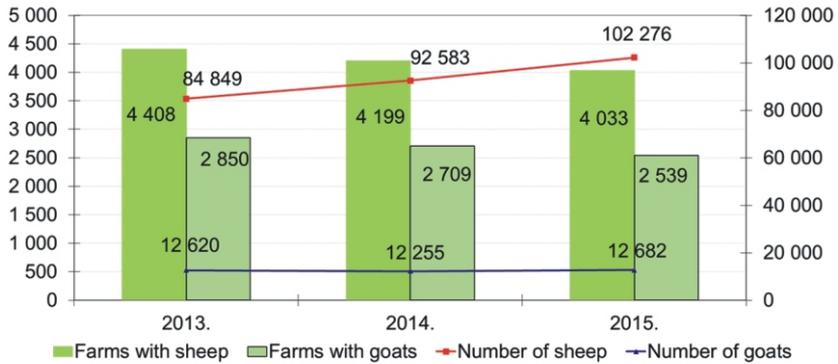
Recognized organisations and approved programmes

- Breeding programme (1):
 - for all main beef cattle breeds
- Breeding organisations (2):
 - Agricultural cooperative "ABC PROJEKTS";
 - Animal Breeders Association of Latvia
 - Latvian beef cattle breeders association

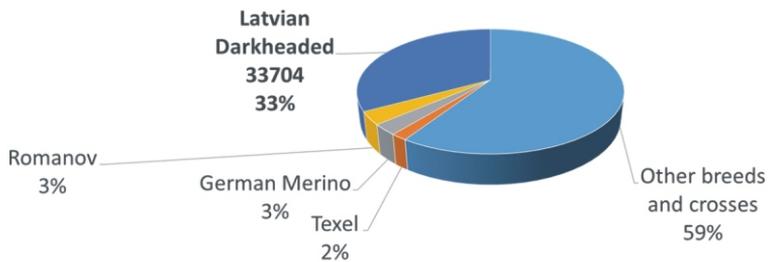
Sheep and goat breeding sectors

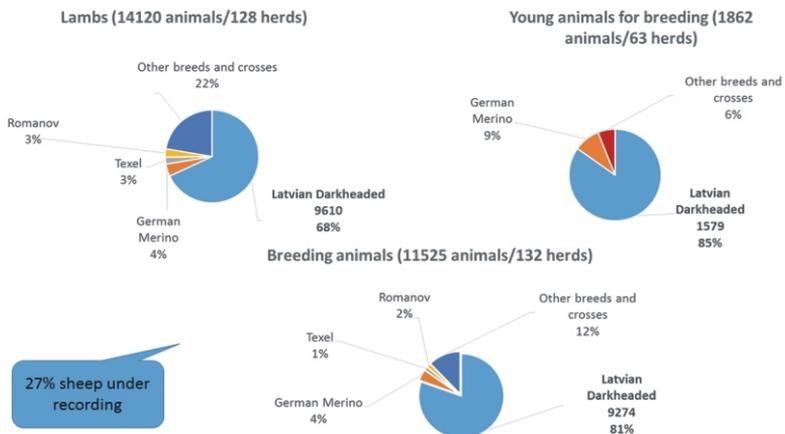
Number of sheep and goats, number of farms (2013 - 2015)

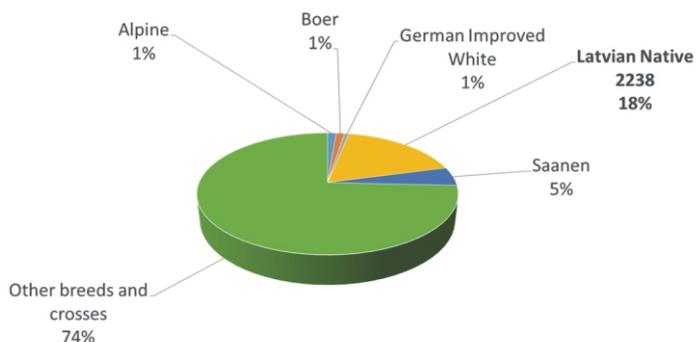
Main sheep breeds (01.01.2016.)

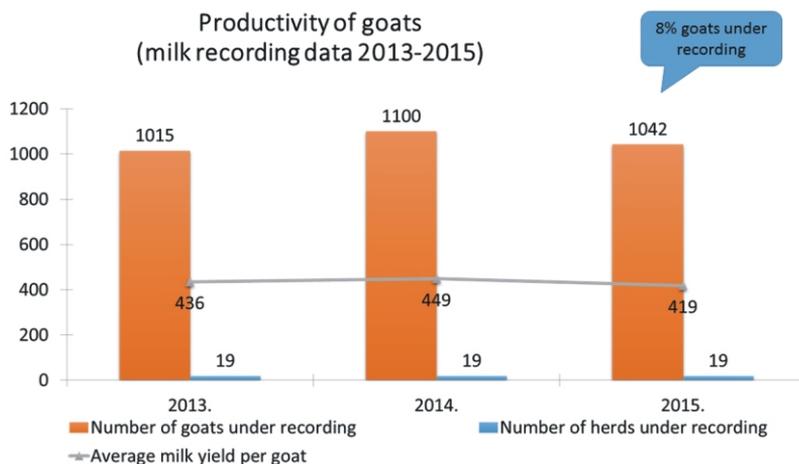
Evaluation of sheep (recording data 2015)

Main goat breeds (01.01.2016.)

Productivity of goats (milk recording data 2013-2015)

Recognised organisations and approved programmes

Sheep

- **Breeding programmes (5):**
 - Latvian Dark-headed breed (including breed preservation and improvement measures);
 - German merino breed;
 - Romanov breed;
 - Suffolk breed;
 - Dorper breed;
- **1 breeding organisation:**
 - Latvian sheep breeders association

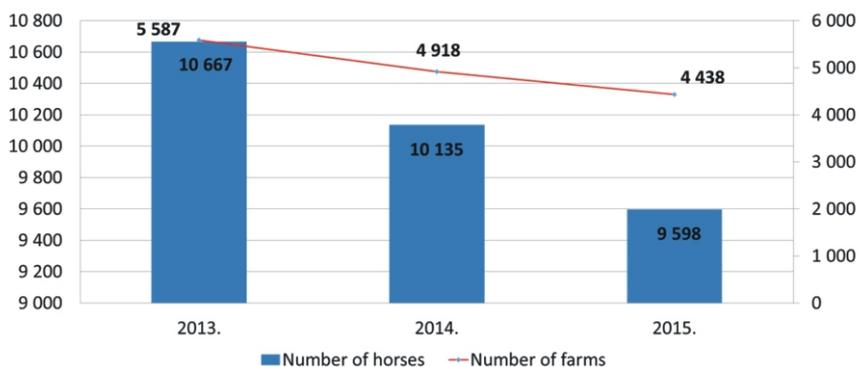
Goats

- **Breeding programmes (2):**
 - Main dairy breeds (including preservation of Latvian native goat breed);
 - Boer breed
- **1 breeding organisation:**
 - Latvian Goats breeders association

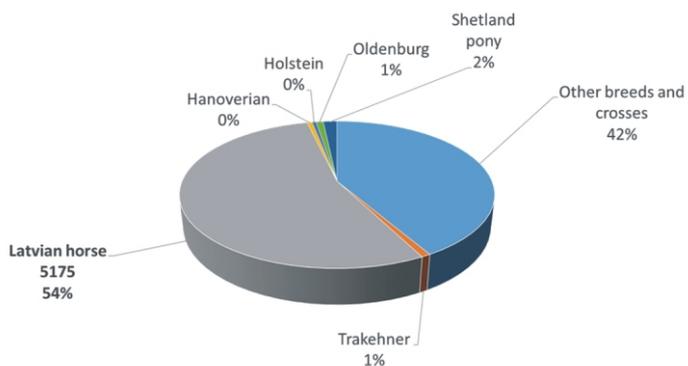
Horse breeding sector

Number of horses and farms, (2013-2015)

Horse breeds (01.01.2016.)

Recognised organisations and approved programmes

- **Breeding programmes (4):**

- Latvian horse breed (including preservation measures for draught horse type);
- Trotter horses;
- Latvian sport pony (breed creation programme)
- Latvian Arden (preservation programme)

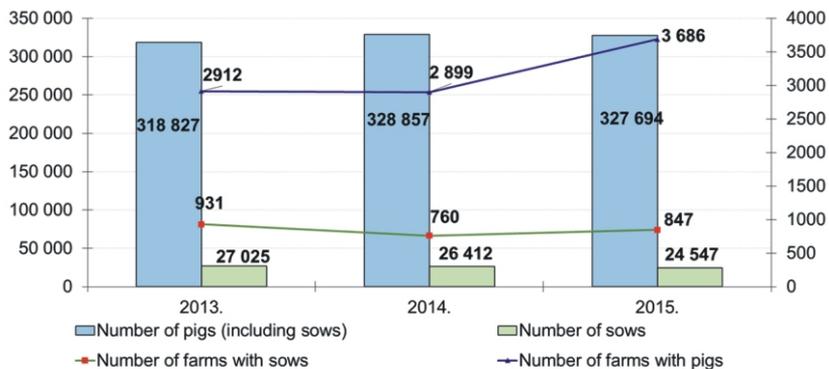
- **Breeding organisations (2):**

- Horse breeders society;
- Latvian horse breeding association

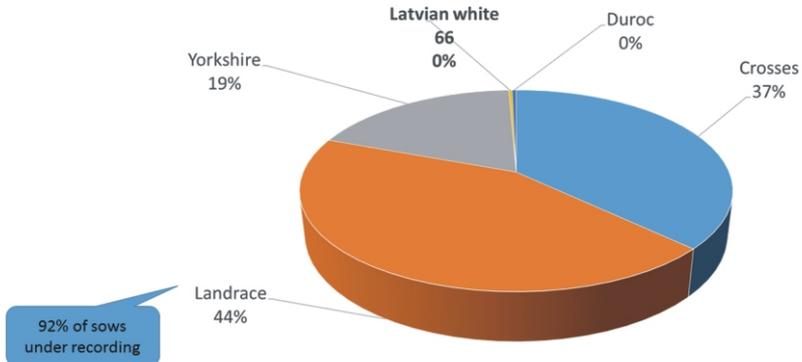
Pig breeding

Number of pigs and sows, number of farms (2013 - 2015)

Pig breeds (sows under recording, 2015)

Recognised organisations and approved programmes

- Breeding programmes (2):
 - Main pig breeds;
 - Latvian White breed (preservation programme).
- Breeding organisations (2):
 - Pig breeding centre
 - Agrosels
Pig breeding company

Structure of agricultural support

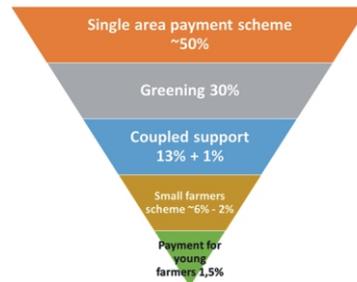
EU Financing

Rural development Program

Aims:

- focusing more on the development of small and medium farms;
- investments are steered in such a way as to increase the number of economically active and market-oriented farms;
- facilitating the development of cooperation in agriculture, fisheries and food chain;
- ensuring that unused agricultural land is returned back into agricultural production.

Direct payments

State support

Support is granted for following measures:

- Livestock development
- Crop farming development
- International and mutual cooperation
- Market promotion
- Promotion of National food quality schemes

State support for livestock development

(COM regulation (EU) no 702/2014 of 25 June 2014, declaring certain categories of aid in the agricultural and forestry sectors and in rural areas compatible with the internal market...):

- For breeding activities in cattle, pig, sheep, goat, horse and non-traditional animal sectors:
The support covers costs of maintaining the herd-book and costs of genetic evaluation of animals.
- For other purposes (for the events related to promotion of genetic quality and performance of animals; support for native breeds; maintaining of animal register; removal and destruction of fallen stock etc.)

ANIMAL HUSBANDRY OF LITHUANIA: REVIEW

State Animal Breeding Supervision Service
under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania

Vilius Rekštys

Chief of State Animal Breeding Supervision Service under
the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania.

Mobile. +370 69859448;

e-mail: Vilius.Rekstys@zum.lt

<http://veislininkyste.lrv.lt/>

2016 09 15

ANIMAL BREEDING SYSTEM IN LITHUANIA

- **Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania;**
- **State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture;**
- Officially recognised breeders' associations and organisations;
- Breeders;
- Breeders providing services (private and legal persons and enterprises);
- **Chamber of Agriculture of Lithuania.**

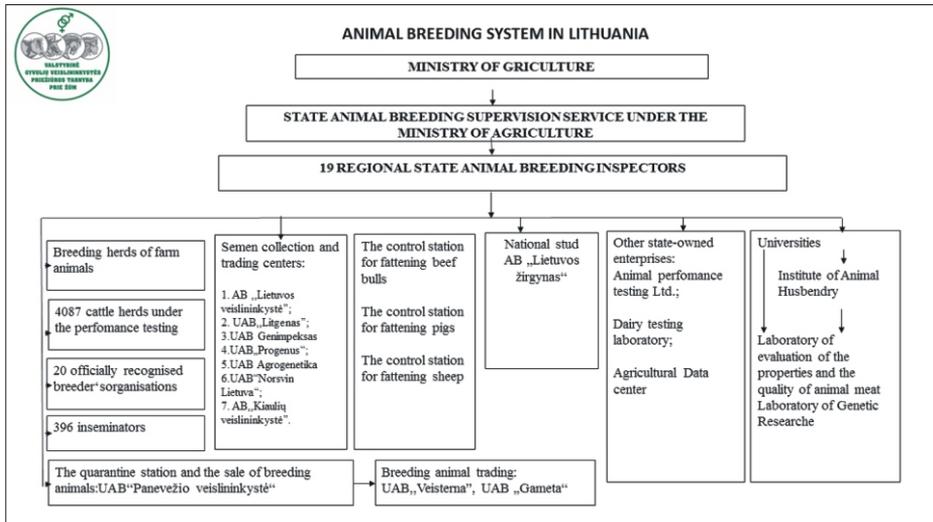
State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veislininkyste.lrv.lt/>

FUNCTIONS OF STATE ANIMAL BREEDING SUPERVISION SERVICE

- 1) Control implementation of law on animal breeding and other breeding related legal normative acts;
- 2) Issue instructions, rules, procedures and regulations governing livestock breeding and coordinates them with EU documents;
- 3) Control realisation of the breeding programs;
- 4) Control the activity of the physical and legal persons or entities engaged in animal breeding;
- 5) Control the registration of breeding animals in herd (stud) books;
- 6) Issues licenses for inseminators and centers for insemination.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veislininkyste.lrv.lt/>

PROGRAMMES

- National Livestock Sector Development Program 2014-2020.
- Programme „Development of Agricultural Business“, Measure „Support for Animal Breeding“
- Farmed Animals Breeding Development and Promotion Programme 2016-2020 .

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veislininkyste.lrv.lt/>

NATIONAL LIVESTOCK SECTOR DEVELOPMENT PROGRAM 2014-2020 ASPECTS AND TRENDS

The strategic goal of the program - to determine the goals and objectives of the development of the livestock sector, to create favorable conditions for the expansion of livestock farms to sell their livestock products, to increase the number of farm animals, animal products, to create an attractive image of the country as well as abroad.

- 1 goal of the program - to increase the number of farm animals and the expansion of livestock production, while protecting the environment.
- 2 goal of the program - to introduce the latest technology in the field of animal husbandry, scientific advances, providing a highly qualified necessary training of professionals.
- 3 goal of the program - improving the breeding system, to increase the number of breeding farm animals; protection of genetic resources.
- 4 goal of the program - to ensure animal welfare and health.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veislininkyste.lrv.lt/>

FARMED ANIMALS BREEDING DEVELOPMENT AND PROMOTION PROGRAMME 2016-2020 ASPECTS AND TRENDS

The strategic goal of the program - to develop and improve the national system of breeding of farm animals, increase productivity and improve the quality of all kinds of animals, the preservation of the gene pool, the effective use of genetic resources, creating conditions for strengthening approved breeding organisations and public companies operating in the field of breeding of farm animals, compliance with European Union requirements and ICAR.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

FARMED ANIMALS BREEDING DEVELOPMENT AND PROMOTION PROGRAMME 2016-2020 ASPECTS AND TRENDS

The purpose of the **dairy cattle sector** - increasing the productivity of dairy cows to improve milk composition, durability, and other economic characteristics, higher growth rates of cattle, increase feed efficiency, exterior, increase the livestock of high breeding value.

The purpose of the **sector of beef cattle** – using the best genetic resources of other countries, to increase the number of beef cattle, increase the rate of animal growth, improve feed efficiency, exterior, muscle, carcass and meat quality, to develop the production of beef cattle.

The purpose of the **sector of the gene pool of breeding farm animals** – implementing objectives of the Convention on Biological Diversity, for the conservation biodiversity of farm animals, the preservation of national genetic resources, in order to strengthen the accumulated exceptional properties at pure breeding animals.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

FARMED ANIMALS BREEDING DEVELOPMENT AND PROMOTION PROGRAMME 2016-2020 ASPECTS AND TRENDS

The purpose of **pig breeding sector** - to improve breeding performance of sows and boars developing of evaluation and selection of meat in terms of quality and their further use.

The aim of **horse breeding sector** - increasing the number of breeding horses, to improve their working ability maintaining efficient use of genetic resources.

The purpose of the **sheep sector** - to increase the rate of animal growth, improve feed efficiency, improve the appearance, conformation, carcass quality of sheep dairy breeds, obtained mainly of milk, fat and protein, to promote growth in the number of sheep, using the best local and foreign genetic resources.

The purpose of the **goats sector** - to increase the number of breeding goats, improving breeding and productivity, providing both dairy and goat's meat products further development.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

PROGRAMME „DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL BUSINES“, MEASURE „SUPPORT FOR ANIMAL BREEDING“

Support for animal breeding granted in accordance with the articles of the EU rules in the following areas:

- Preparation and maintenance of herd (stud);
- Farm animal performance testing;
- Competitions, fairs or exhibitions, and participation in them.

Support Recipients are:

- Direction of preparation and maintenance of herd (stud) books – officially recognised institutions for livestock breeding (associations);
- Toward the evaluating of genetic quality or performance testing- officially recognised institutions for livestock breeding (associations), and (or) a legal persons providing services in animal breeding;

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

SUPPORT FOR PURCHASE PUREBRED FARM ANIMALS.

Support to applicants (active natural or legal persons), while maintaining a herd of beef cattle, sheep and goats, and strive to improve the herd of animals to breed high quality genetic value animals. Support level is up to 30 percent of the purchase price of the beef cattle, sheep and goats.

Purebred cattle must be included in suitable stud book. Bulls should be included at least in herd books under section A, imported bulls should be included into the highest section of the herd books. Heifers must be included at least in herd books under section B. Imported heifers should be included into the main part of the herd book.

Purebred sheep should be before the first litter. And the sheep and the sheep shall be evaluated on not less than 1 class.

Pedigree goats should be before the first litter. Female goats and male goats should be evaluated not lower than the elite class. Imported goats should be assessed only in the highest class. All breeding animals must be identified.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

NUMBER OF OBJECTS UNDER CONTROL– 80 979

Dairy farms– 75 190;

Dairy farms under the control– 4 087 ;

Purebred beef cattle farms– 735 ;

Pig farms under the control– 15 ;

Horse studfarms– 60 ;

Sheep breeding farms– 7 ;

Breeding farms of other kinds of animals– 15

Performance testing controllers– 312;

Inseminators– 396;

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

12

FUNCTIONS OF THE RECOGNISED ANIMAL BREEDING ORGANISATION

20 associations for livestock breeding are approved as a breeding institutions by order of the Minister of Agriculture.

Assigned functions:

- Perform breeding programme;
- Keep the stud book and register (hybrids);
- Issuing certificates for breeding animal;
- Represent the interests of association members.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture assigned to monitor the activities of recognised animal breeding institutions.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

RECOGNISED ANIMAL BREEDING ORGANISATIONS

Association	Number	Number of animals belonging to members, thousands.
Dairy cattle	4	203,8
Purebred beef cattle	1	17,1
Pigs	2	500
Horses	9	7,6
Sheep	1	35
Fur animals an rabbits	3	365
Total:	20	

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

NUMBER OF ANIMALS IN LITHUANIA (THOUSANDS)

- Dairy cattle 713,5
 - Cows between them 315,7
- Horses 22,2
- Pigs 754,8
- Sheep 9,6
- Goats 16,9

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

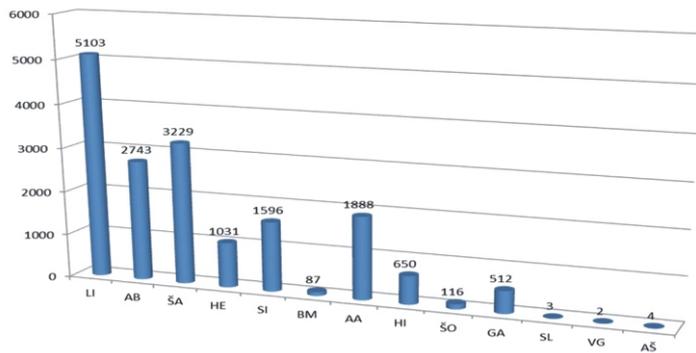
PRODUCTIVITY OF COWS DURING WHOLE YEAR

Productivity	<4000 kg	4001–5000 kg	5001–6000 kg	6001–7000 kg	7001-8000 kg	>8000kg
Cows, %	5,0%	10,7%	19,9%	23,3%	18,5%	22,6%
Herds, %	2.3%	11%	31,5%	33,5%	15,4%	6,3%

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

PUREBRED BEEF CATTLE: DIFFERENT BREEDS

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

PIG'S BREEDING VALUE:

- Breeding value of pigs and breeding bulls determined by the BLUP method.
- Physico-chemical characteristics of meat are measured.
- Muscularity of live breeding pigs is established by ultrasound.
- Control fattening of breeding pigs and calves held in fattening control stations.

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

NUMBER OF REGISTERED HORSES

Nr.	Breed	Horses in National studfarm	Registered horses, total	In studfarms, %
1	Zhemaitukai	103	610	16,9
2	Large Type Zhemaitukai	257	709	36,2
3	Lithuanian heavy draft	50	1774	2,8
4	Trakehner	425	1283	33,1
5	English Thoroughbred	2	40	5
6	Arabian	35	147	23,8
7	Trotters	14	636	2,2
9	Lithuanian riding horse	–	1869	0
10	Baltic hanover	–	555	0
		886	7623	11,6

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

SHEEP:DIFFERENT BREEDS

Breed	Number	%
Lithuanian black head	7965	47
Lithuanian native roughwool	682	4
Romanov	668	4
German black head	1966	12
Suffolk	2477	15
German merino	107	1
Ostfriesian	226	1
Sharole	10	1
Other	2833	15
Total :	16934	100

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

The average productivity of dairy sheep during the year:
Milk yield 383 kg
Fat 4.80 percent.
Protein 5.01 percent.

RECEIVED IN FUR
Texel 3.88 kg
Ostfriesian 3.72 kg
SUFFOLK 3.15 kg
Lithuanian Blackhead 2.66 kg
Export from 200 to 500 animals depending on the breed in a year

The average productivity of dairy goats in the year:
850 kg of milk,
5.35 per cent. fat
3.15 per cent. protein;

Milk yield FATS PROTEIN
Czech 1052 kg 4.29% 3.01%
Saanen 758 kg 3.91% 3.18%
Exports up to 100 heads, depending on the breed in a year

State Animal Breeding Supervision Service under the Ministry of Agriculture of Republic of Lithuania: <http://veidlininkyste.lrv.lt/>

Aretustoetuse maksmisest Eestis

Sirje Jalakas
Maaeluministeerium
Toiduohutuse osakonna
Loomakaitsese ja põllumajandusloomade aretuse büroo juhataja

Käsitletavad teemad

1. Aretustoetuse maksmise ajaloost
2. Aretustoetuse maksmise alused
3. Aretustoetuse maksmine 2003-2016
4. Aretustoetuse maksmise tulevik

Aretustoetuse maksmise ajaloost

Aretustoetuse maksmist alustati Eestis 2003.

Toetust maksti siis tõuraamatu ja aretusregistri pidamise, jõudluskontrolli läbiviimise ja geneetilise väärtuse hindamise ning ohustatud tõu säilitamise eest.

Aretustoetuse maksmise ajaloost

Aastal 2003 maksti toetust kulupõhiselt. Taotlejatel tuli esitada kuludokumendid, mis tõestasid määru sees nähtud lubatud tegevustele raha kulutamist.

Seejärel töötati välja ühikumäärad loomaliigiti konkreetsete tegevuste kohta. Toetati tõuraamatu pidamist, jõudluskontrolli läbiviimist ja ohustatud tõu säilitamist. Alates aastast 2008 enam aretustoetust ohustatud tõu säilitamise eest ei maksta, kuna seda ei luba riigiabi reeglid. Seetõttu on käesoleva ajani makstud toetust tõuraamatu ja aretusregistri pidamise ning jõudluskontrolli läbiviimise ja geneetilise hindamise eest.

Aretustoetuse maksmise alused

„Põllumajandusloomade aretustoetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord“

Nimetatud määrus on kehtestatud maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse § 11 lõike 1 alusel.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/124032016007?leiaKehtiv>

Põllumajandusloomade aretustoetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord

Muudatuste loetelu • Liida alla • Tõlki • RSS • Abi

Õigusekt EL õigus Rakendusaktid

Väljaandja: Põllumajandusminister
Aid liiki: määrus
Tuleb liiki: teatatakse

Väljaandmisajast: 27.03.2016
Redaktsiooni kestvus: lõpp: Hehtkehtiv

Arutamiseaeg: RT I, 24.03.2016, 7

Väljaandmisajast: Eelmine • Hetkel kehtiv

Viidu redaktsioon: Viidud digiteeritud

Põllumajandusloomade aretustoetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord

Vastu võetud 18.01.2005 nr 6
RT I, 2005, 14, 134
jõustumine 01.02.2005

[\(3\) Muudetud järgmistel aktidega \(näita\)](#)

Määrus kehtestatakse maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse § 11 lõike 1 alusel
(RT I, 12.02.2015, 1 – jõust. 15.02.2015)

§ 1. Reguleerimisala

Määrusega kehtestatakse põllumajandusloomade aretustoetuse (edaspidi toetus) saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord.

§ 1¹. Riigiabi

Toetus on riigiabi komisjoni määruse (EL) nr 702/2014, Euroopa Liidu toetamise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega loetakse liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades tunnistatakse kokkusobivaks (ELT L 193, 1.7.2014, lk 1-75), artikli 27 tähenduses
(RT I, 12.02.2015, 1 – jõust. 15.02.2015)

§ 2. Toetuse taotleja

Toetust on õigus taotleda aretusühinajal ja jõudluskontrolli läbiviijal, kellele on põllumajandusloomade aretuse seaduse alusel antud tegevusloa.

Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/101092015021>

§ 11. Maaeluministeeriumi ja PRIA kaudu antava riigiabi andmise kord

(1) Kui käesoleva seaduse §-des 3 ja 4 nimetatud riigiabi annab riik toetusena Maaeluministeeriumi või PRIA kaudu, kehtestab valdkonna eest vastutav minister toetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotluse esitamise ja taotluse menetlemise korra. Toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korra võib kehtestada iga toetuse liigi kohta eraldi. Nimetatud korras sätestatakse:

- 1) toetuse saamiseks esitatavad nõuded;
- 2) toetuse määr ja riigiabi suurus;
- 3) toetuse abikõlblikud kulud;
- 4) taotluse esitamise tähtpäev;
- 5) taotluse sisu- ja vorminõuded;
- 6) taotluse läbivaatamise ja kontrollimise kord;
- 7) toetuse määramise ja maksmise tähtajad ja kord.

Põllumajandusloomade aretustoetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord

§ 11. Riigiabi

Toetus on riigiabi komisjoni määruse (EL) nr 702/2014, Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks, artikli 27 tähenduses.

Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 702/2014 Artikkel 27 Loomakasvatusektori ja hukkunud loomadega seotud abi

1. Järgmine loomakasvatajatele antav abi sobib aluslepingu artikli 107 lõike 3 punkti c tähenduses siseturuga kokku ning see vabastatakse aluslepingu artikli 108 lõike 3 kohasest teavitamiskohustusest, kui täidetud on käesoleva artikli lõigetes 2 ja 3 ning I peatükis sätestatud tingimused:

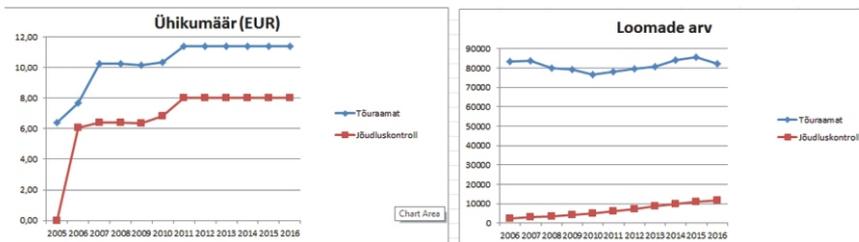
- a) abi ülemmääraga 100 % tõuraamatute koostamise ja pidamise halduskuludest;
- b) abi ülemmääraga 70 % kolmanda isiku poolt või tema nimel tehtavate selliste testide kuludest, millega määratakse karja geneetiline kvaliteet või tootlikkus, välja arvatud karja omaniku poolt tehtavad kontrollid ning rutiinne piima kvaliteedi kontroll;

Aretustoetuse saajad 2016

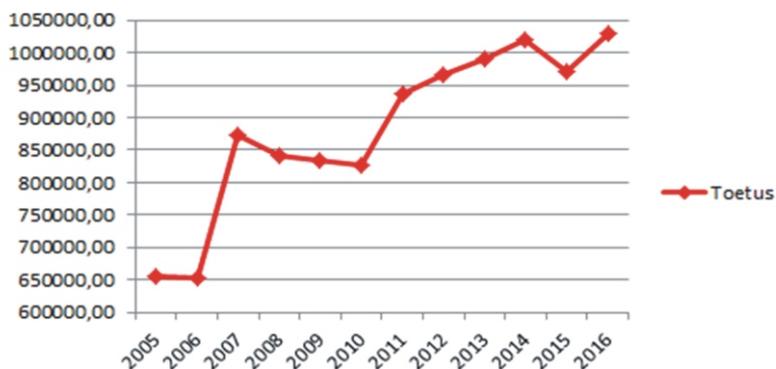
Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts
 Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Selts
 MTÜ Vana-Tori Hobuse ühing
 Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu
 Eesti Ahhal-Tekiini Assotsiatsioon
 Eesti Tõusigade Aretusühistu

Eesti Maakarja Kasvatajate Selts
 Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS
 Eesti Lambakasvatajate Selts
 MTÜ Eesti Tõulammaste Aretusühing
 Eesti Hobusekasvatajate Selts
 Eesti Traaviliit

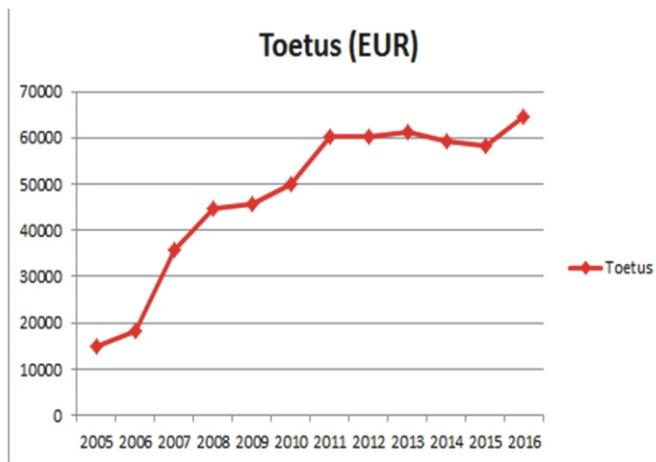
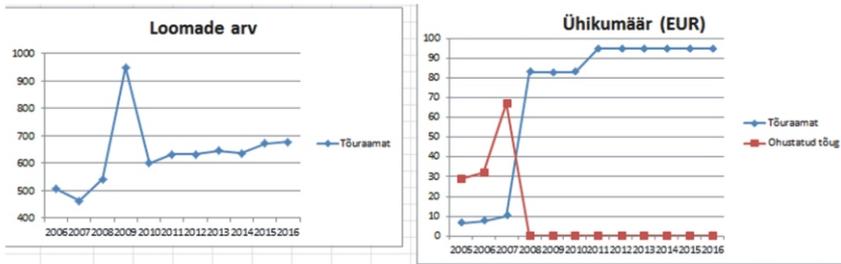
Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu

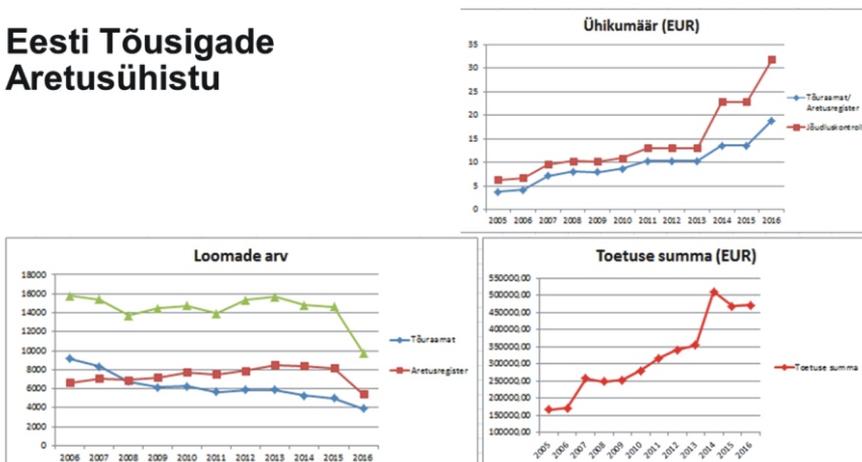
Toetuse summa (EUR)

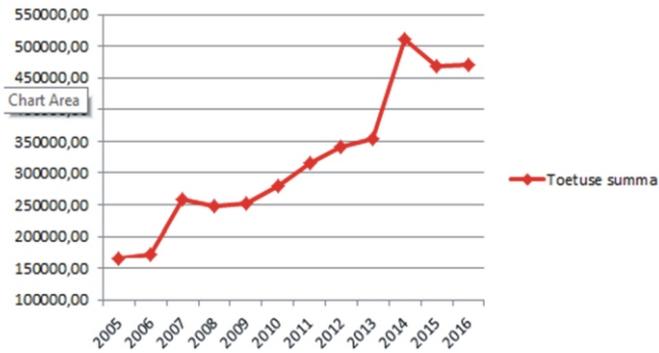
Eesti Maakarja Kasvatajate Selts

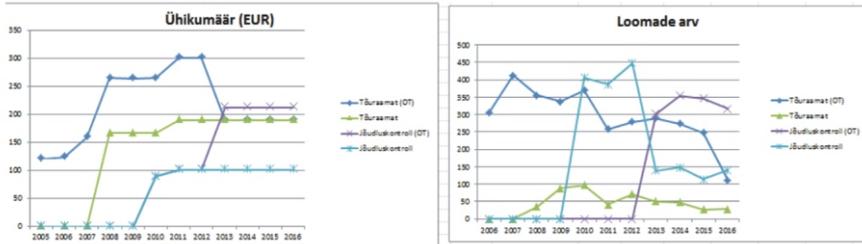
Eesti Tõusigade Aretusühistu

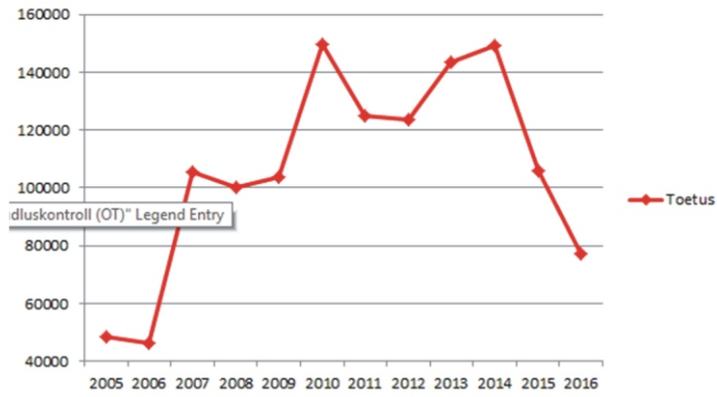
Toetuse summa (EUR)

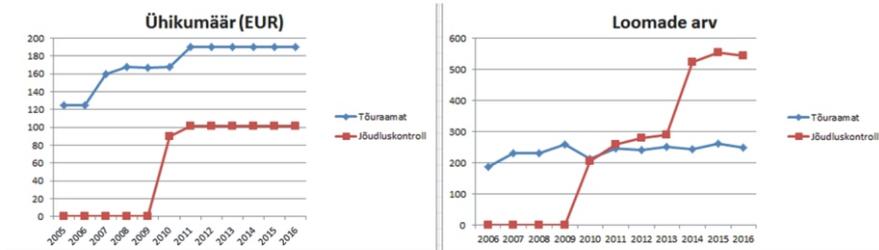
Eesti Hobusekasvatajate Selts

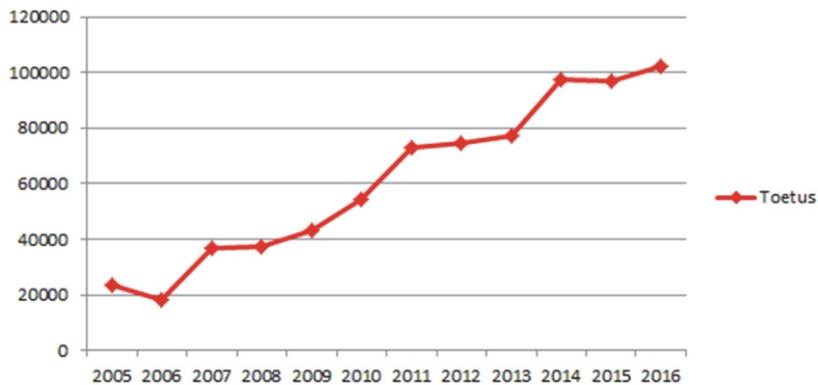
Toetuse summa (EUR)

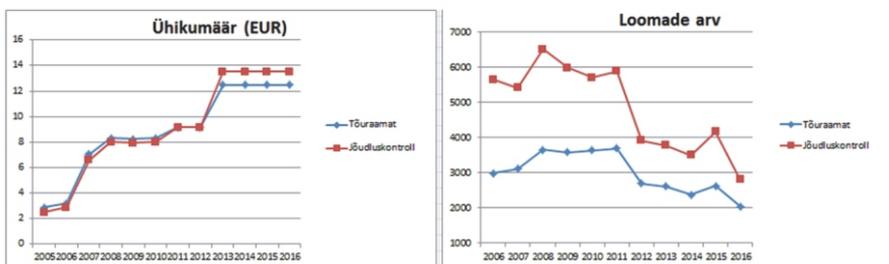
Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts

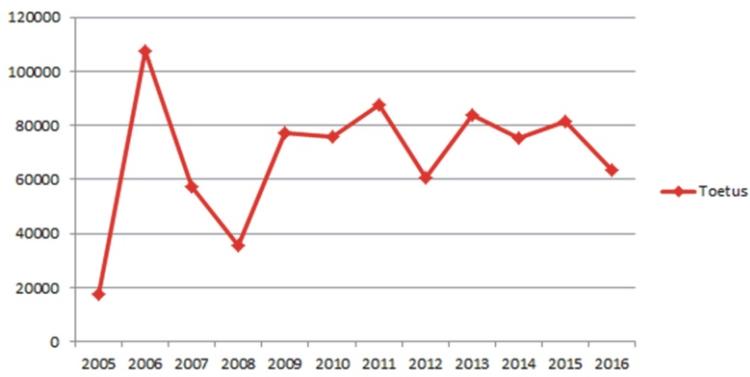
Toetuse summa (EUR)

Eesti Lambakasvatajate Selts

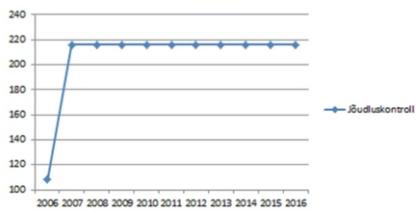

Toetuse summa (EUR)

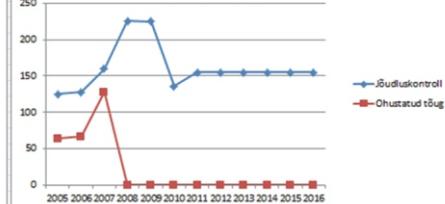

Eesti Linnukasvatajate Selts

Loomade arv

Ühikumäär (EUR)

Toetus (EUR)

Aretustoetuse maksmise tulevik

2015. aastal telliti Maaeluministeeriumi poolt Eesti Maaülikoolilt uuring „Aretustoetuse ühikumäärade analüüs, mis tõi välja kitsaskohad toetuse maksmisel.

Aretustoetuse maksmise uue määruse eelnõu väljatöötamine.

Esimene kohtumine toimub Maaeluministeeriumis 30. septembril kell 10-12.

Kokkuvõte

Aretustoetust on makstud Eestis aastast 2003.

Maksta saab kuni 100% tõuraamatu pidamise kuludest ning kuni 70% jõudluskontrolli läbiviimise kuludest.

Muudeks kuludeks aretustoetuse raha kasutada ei tohi.

Alustatud on uue aretustoetuse määruse eelnõu välja töötamist.

RDP Support Schemes for endangered breeds in Estonia, history and the current stage

Katrin Rannik
Head of Agri-Environment Bureau
Estonian Ministry of Rural Affairs

Endangered breeds in Estonia

- Estonian Native Cattle
- Estonian Native Horse
- Estonian Heavy Draught Horse
- Tori Horse
- Estonian Quail

08.12.2005 Regulation of Minister of Agriculture No 118:
„Põllumajandusloomade ohustatud tõugude loetelu“

SAPARD or Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development and state budget (2001-2004)

Implemented 5 SAPARD measures

At the same time (from 2000) agri-environment pilot schemes, organic farming and 2002 local breeds support schemes from state budget – Estonian Native Horse

Pilot schemes – best way to implement measures for small scale (areas, measures) to be ready to meet AE challenges after accession to EU

Rural development policy and fund

EU funds - possibilities
but also frames:

support can cover only additional cost and income foregone, not the baseline from legislation and common practice, 5-year commitment etc

Rural development programme 2004-2006

Implemented 8 measures:

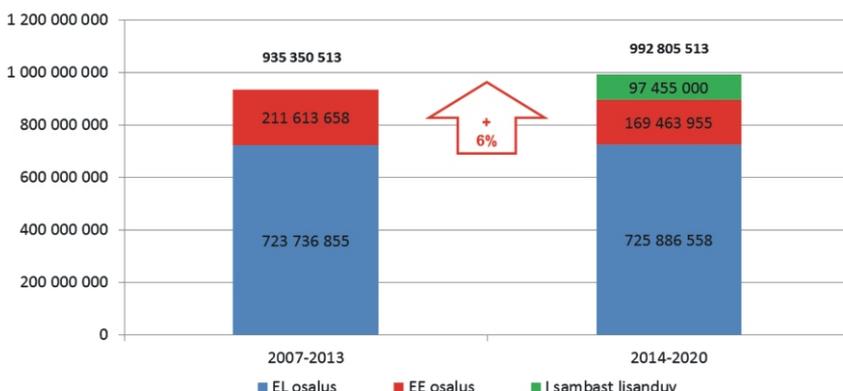
- Support for less-favoured areas
- Agri-environmental support, incl endangered breeds – from 2004 Estonian Native Horse, from 2005 Estonian Native Cattle, other horses
- Support for afforestation of agricultural land
- Support for semi-subsistence farms undergoing restructuring
- Support for meeting standards (manure storages)
- Complements to direct payments
- Technical assistance
- Support for the areas with environmental restriction

RDP measures in 2007-2013

Implemented 34 submeasures

Agri-Environmental support (5 submeasures, incl support for keeping animals of local endangered breeds - Estonian Native Cattle, Estonian Native Horse, Estonian Heavy Draught Horse, Tori Horse)

Budget of ERDP-s 2007-2013 vs 2014-2020:

Challenges of RD 2014-2020 policy

- Competiveness of agriculture
- Sustainable management of nature resources, climate action
- Balanced territorial development of rural economies and communities

Social partners and cooperation

The preparation, updating and monitoring of the RDP is coordinated by the Ministry of Rural Affairs (Rural Development Department).

- Preparatory Steering Committee with 33 members (social partners, other Ministries, Estonian University of Life Sciences etc.)
- Sectorial Working Groups (more than 60 organizations involved) - selection of targets and measures, designing of measure requirements
- Monitoring Committee of RDP

Thematic Working Groups on agri-environment:

- Environmental friendly management , water and soil
- Semi-natural habitats and biodiversity
- **Endangered breed**
- Local varieties
- Horticulture
- + organic farming

Members from farmers unions, WWF and environmental organisations, scientists, evaluators, MoE, ARIB

RDP 2014-2020 measures and some types of operations

1. Knowledge transfer and information actions
2. Advisory services, farm management and farm relief services
3. Quality schemes for agricultural products and foodstuffs
4. Investments in physical assets:
 - 4.1 Investments into improving the performance of agricultural holdings
 - 4.2 Investments into processing and marketing of agricultural products
 - 4.3 Investments into development and maintenance of agricultural and forestry infrastructure
 - 4.4 Support for the restoration of stonewalls
6. Farm and business development:
 - 6.1 Setting up of young farmers
 - 6.3 Development of small farms
 - 6.4 Support for the diversification of rural economy towards non-agricultural activities
8. Investments in forest area development and improvement of the viability of forests
9. Setting up of producer groups and organisations
10. Agri-environment-climate:
 - 10.1.1 Support for environmentally friendly management
 - 10.1.2 Regional water protection support
 - 10.1.3 Regional soil protection support
 - 10.1.4 Support for environmentally friendly horticulture
 - 10.1.5 Support for growing plants of local varieties
 - 10.1.6 Support for keeping animals of local endangered breeds
 - 10.1.7 Support for the maintenance of semi-natural habitats
11. Organic farming
12. Natura 2000 and Water Framework Directive payments:
 - 12.1 Natura 2000 support for agricultural land
 - 12.2 Natura 2000 support for private forest land
14. Animal welfare
16. Cooperation:
 - 16.1 Innovation clusters
 - 16.2 Development of new products, processes and technologies
 - 16.4 Short supply chains and the development of local markets
19. Support for LEADER local development (CLLD)

Environmental measures in RDP 2014-2020

10. Agri-environment-climate:
 - 10.1.1 Support for environmentally friendly management
 - 10.1.2 Regional water protection support (from 2017)
 - 10.1.3 Regional soil protection support
 - 10.1.4 Support for environmentally friendly horticulture
 - 10.1.5 Support for growing plants of local varieties
 - 10.1.6 Support for keeping animals of local endangered breeds
 - 10.1.7 Support for the maintenance of semi-natural habitats
11. Organic farming
12. Natura 2000 and Water Framework Directive payments:
 - 12.1 Natura 2000 support for agricultural land
 - 12.2 Natura 2000 support for private forest land
14. Animal welfare

Support for keeping animals of local endangered breeds

Objective is to ensure conservation of local endangered breeds, essential for cultural heritage and genetic diversity

Supported breeds:

Estonian Native Cattle
Estonian Native Horse
Estonian Heavy Draught Horse
Tori Horse
Estonian Quail

Support for keeping animals of local endangered breeds

5 year commitment

Separate commitment for every breed

Number of animals is not fixed, but minimum level of animals is

Supported animal - pure breed, registered and identified

Estonian Quail – pure breed, under recording

Support for keeping animals of local endangered breeds

Support rates per animal per year:

Estonian Native Cattle - 315.-

+ topp up: 100.- (bull) or 100.- (pure breed calf) or 100.- (under milk recording)

Estonian Native Horse - 200.-

Estonian Heavy Draught Horse - 260.-

Tori Horse – 200.-

Estonian quail - 4.-

RDP budget from 2014 to 2020 7 466 000.- (75%/25%)

Support for keeping animals of local endangered breeds

Results 2015 /2016:

497 applicants for 12 137 animals 717 522.- as follows

For 657 Estonian Native Cattle

For 1486 Estonian Native Horse

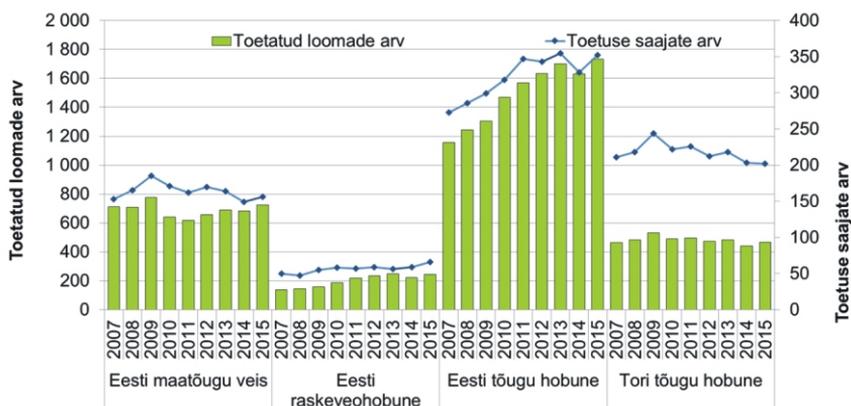
For 230 Estonian Heavy Draught Horse

For 338 Tori Horse

For 9426 Estonian Quail

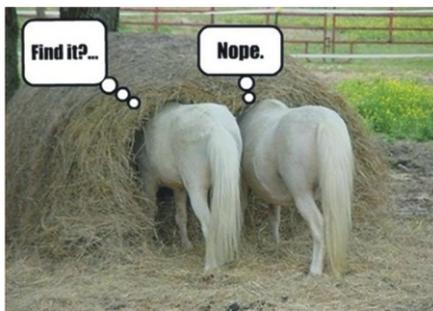

Support for keeping animals of local endangered breeds 2007-2015, results (PMK 2016)

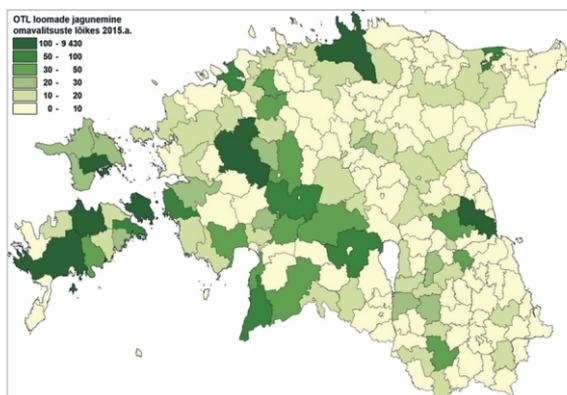

Hobu ärä aja piitsaga, vaid kaertega

(Eesti vanasõna)

Support for keeping animals of local endangered breeds 2015, results (PMK 2016)

Monitoring and evaluation

For RDP ex-ante, mid-term and ex-post evaluation – public procurement

Ongoing evaluation:

Investments etc – University of Life Sciences

Area- and animal based measures – Agricultural Research Center (annual reports on website)

RDP 2020+

...what next?

Ohustatud tõud ja uus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus

H. Viinalass

Seminar „Euroopa Parlamendi ja Nõukogu uue määruse toime põllumajandusloomade aretuse seadusele Balti riikides“
Ülenurme, 15. september 2016

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Veiste, sigade, lammaste, kitsede ja hobuslaste aretus on **liidu põllumajanduses majanduslikust ja sotsiaalsest seisukohast strateegiliselt tähtsal kohal ja annab panuse liidu kultuuripärandisse.**
- Kõnealuste loomaliikide aretusele tuleb enim kasuks, kui selles kasutada registreeritud geneetilise väärtusega **tõupuhtaid aretusloomi või ristandaretussigu.**

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Tõuaretussektori konkurentsivõime saavutamiseks tehtavate jõupingutustega **ei tohiks kaasneda selliste tõugude kadumine, mille omadused on kohandunud konkreetsete biofüüsiliste tingimustega.**
- Kui kohalike tõugude populatsioon on väike, võib see põhjustada nende **geneetilise mitmekesisuse kadu.**
- Põllumajandusliku bioloogilise mitmekesisuse olulise osana peaksid loomade geneetilised ressursid olema loomakasvatusektori kestliku arengu peamiseks aluseks ning pakkuma võimalusi kohandada loomi muutuval keskkonnale, tootmistingimustele ning turu ja tarbijate nõudlusele.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Loomade aretust käsitlevad liidu õigusaktid peaksid seega kaasa aitama loomade geneetiliste ressursside säilitamisele, bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisele ja selliste kvaliteetsete piirkondlike toodete tootmisele, mida iseloomustavad koduloomade kohalike tõugude pärilikud tunnused.
- Liidu õigusaktidega tuleks samuti edendada elujõulisi aretusprogramme tõugude parandamiseks ning eelkõige juhul, kui need tõud on ohustatud või kohalikud põlistõud, mida liidus tavaliselt ei leidu, **tõugude säilitamiseks ning geneetilise mitmekesisuse säilitamiseks tõsisel ja tõugude vahel.**
- **Ohustatud tõugude** geneetilisi ressursse tuleks käsitada **geenivaramuna**, mis võib aidata kaasa loomade heaolu ja jätkusuutlikkuse eesmärkide saavutamisele.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Tõupuhaste aretusloomade aretusprogrammide üldeesmärk on parandada jätkusuutlikult aretusloomade jõudlust ja muu kui jõudlusega seotud näitajaid või säilitada tõugu.
- Aretusprogrammid peaksid hõlmama **piisaval arvul tõupuhtaid aretusloomi**, keda aretajad peavad selleks, et aretuse ja valiku abil edendada ja arendada neis loomades soovitavaid tunnuseid või tagada tõu säilimist kooskõlas osalevate aretajate poolt ühiselt kokku lepitud eesmärkidega.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Pädev asutus ei tohiks põhjendada juba tunnustatud aretusühingu majandustegevuse kaitsmisega mõne teise sama tõuga tegeleva aretusühingu tunnustamisest keeldumist ega siseturu põhimõtete rikkumist.
- Sama põhimõtte kehtib ka mõne teise aretusprogrammi või sellise aretusprogrammi geograafilise ulatuse laiendamise heakskiitmise puhul, mida täidetakse sama tõu või sama tõugu aretusloomade puhul, keda saab aretusprogrammi kaasata sama tõu aretusprogrammi juba täitva aretusühingu aretuspopulatsioonist.
- Kui ühes liikmesriigis üks või mitu tunnustatud aretusühingut juba täidavad teatava tõu jaoks heakskiidetud aretusprogrammi, peaks selle liikmesriigi **pädeval asutusel** siiski olema **teatavatel konkreetsetel juhtudel õigus jätta sama tõu teine aretusprogramm heakskiitmata, isegi kui see aretusprogramm vastab kõigile heakskiitmise tingimustele.**

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

Heakskiitmata jätmine

- Mõne teise sama töu aretusprogrammi heakskiitmise **kahjustaks** asjaomases liikmesriigis selle **töu või selle töu geneetilise mitmekesisuse säilitamist**.
- **Töu säilitamist võib eelkõige kahjustada aretuspopulatsiooni killustatus**, mis võib põhjustada suuremat sugulusaretust, täheldatud geneetiliste defektide sagedasemat esinemist, valikupotentsiaali kadu või aretajate piiratumat juurdepääsu tõupuhastele aretusloomadele või nende aretusmaterjalile.
- Ebakõlad kindlaksmääratud tõutunnustes või aretusprogrammide peamistes eesmärkides.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

Heakskiitmata jätmine

- Kui tegemist on ohustatud töu või kohaliku põlistõuga, mida liidu piires tavapärasel ei leidu, võib teise sama töu aretusprogrammi heakskiitmisest keelduda põhjusel, et selline aretusprogramm **takistaks olemasoleva aretusprogrammi tõhusat täitmist, eelkõige genealoogilise ja zootehnilise teabe puuduliku koordineerimise või vahetuse tõttu**, mille tagajärjel selle töu kohta kogutud andmete ühise hindamise positiivsed aspektid langeksid ära.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Kui on tunnistatud vajadust teatavas piirkonnas tõugu säilitada või edendada või kui tegemist on ohustatud tõuga, peaks **pädeval asutusel olema võimalik ise ajutiselt täita aretusprogrammi, kui tõul puudub veel selline programm**.
- Niisugust aretusprogrammi täitval pädeval asutusel ei tohiks aga sellist võimalust enam olla, kui aretusprogrammi saab üle anda aretusprogrammi nõuetekohase täitmise tingimustele vastavale ettevõtjale.
- **Kehtestada ohustatud tõugude erilist seisundit arvestavad erinormid**, eelkõige lisast põhiosasse kandmise kohta ning jõudluskontrolli läbiviimise ja geneetilise väärtuse hindamise puhul tehtavate erandite kohta.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

- Nähakse ette erinormid, et võimaldada kadunud või tõsises kadumisohus tõugude taastamist.
- Liikmesriigid, kes neid erandeid kasutavad, peaksid hoolikalt hindama selliste aretuspopulatsioonide ohustatuse seisu ning tagama geneetiliste ressursside turvalise majandamise.

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2016/1012

MÕISTE

Ohustatud tõug – kohalik tõug, mille liikmesriik on tunnistanud ohustatuks ja mis on geneetiliselt kohanenud ühe või mitme traditsioonilise tootmissüsteemiga või keskkonnaga selles liikmesriigis ning mille ohustatud staatuse on **teaduslikult kindlaks teinud asutus, kellel on ohustatud tõugude alal vajalikud oskused ja teadmised.**

PõLAS

Ohustatud tõug – tõug või eristatav osa ühte tõugu kuuluvate loomade populatsioonist loetakse ohustatuks, kui aretuses kasutatavate emasloomade arv on alla tuhande või isasloomade arv alla kahekümne ja emasloomade arv alla kümne tuhande või isasloomade arv alla tuhande.

LOOMAGENEETILISED RESSURSID LÄTIS

- Põllumajandusministeeriumi juurde on moodustatud Geneetiliste ressursside nõukogu
 - Nõuandev ja koordineeriv, eesmärgiks on soodustada avalikkuse osalemist poliitika kujundamises ja säilitada ning säästlikult kasutada taimede, loomade, kalade ja metsa geneetilisi ressurse
 - Koosseisu kuuluvad Põllumajandusministeeriumi, teadusasutuste ja huvirühmade esindajad
- *In – situ* säilitamine (loomaomanikud)
 - Läti punase tõu tuumikkari Läti Põllumajandusülikooli katsefarmis «Vecauce»

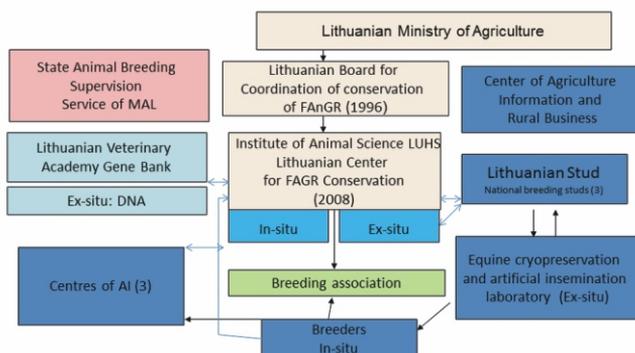
G. Jansone, 2016

LOOMAGENEETILISED RESSURSID LÄTIS

- *Ex – situ* säilitamine
 - Kohalike veisetõugude sperma säilitamine 3 KSJ-s
 - Spermadooside arv lepitakse kokku aretus-organisatsioonidega
 - Spetsiaalne molekulaargeneetika labor alates 2007. a Läti Põllumajandusülikoolis, kus säilitatakse enam kui 1000 DNA proovi 6-lt kohalikult tõult
- Projektid
 - *Breeding of new bulls of the Latvian Brown and Latvian Blue cow breeds* (alates 2016)
 - *Scientific research of national importance about production of special products* (2014 – 2017)

G. Jansone, 2016

LOOMAGENEETILISED RESSURSID LEEDUS

Riiklik põllumajandusloomade geneetiliste ressursside riiklik programm alates 1996.a R. Šveistiene, 2016

LOOMAGENEETILISED RESSURSID LEEDUS

- **Lithuanian Endangered Farm Animal Breeders Association** - Lithuanian Ash Grey and Lithuanian White Backed Cattle herd book, "Vištines" geese - stud book register
- Žemaitukai Horse Breeders Association - Žemaitukai stud book
- Lithuanian Heavy Draught Horse Breeders Association - Large type Žemaitukai and Lithuanian Heavy Draught horses stud books
- Lithuanian Red Cattle Breeders Association - Red cattle (open population and old genotype)
- Lithuanian Black-and-White Breeders Association - LWB (open population and old genotype)
- Lithuanian Sheep Breeders Association - Lithuanian Black Face and Lithuanian Coarsewooled sheep flock books
- Lithuanian Pig Breeders Association - old genotype Lithuanian White pigs and Lithuanian Native pigs breed herd books

R. Šveistiene, 2016

LOOMAGENEETILISED RESSURSID EESTIS

- Maaeluministerium
- Riiklik programm „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2002-2006“
- Riiklik programm "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007-2013"
- Riiklik programm „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2014-2020“
- Riiklik programm „Loomageneetiliste ressursside kogumine ja säilitamine“ – **PUUDUB**

LOOMAGENEETILISED RESSURSID EESTIS

- Ei ole uuringut/ projekti, mis annaks loomageneetiliste ressursside (erinevate loomaliikide/ tõugude) olukorrast objektiivse ülevaate, hõlmaks 5-10 ja enama aasta pikkuse perioodi monitooringu andmeid
- Ei ole riigi poolt toetatavat loomageneetiliste ressursside geenipanka (sperma, embrüod, DNA)
- Põllumajandusloomade geneetilised ressurssid ei tohiks riigi aspektist olla vähem olulised kui taime-, metsa-, mikroobide ja selgrootute geneetilised ressurssid (EL klassifikatsioon).

Aretusühingute ootused uue määruse rakendamisel

Emeriitprof Olev Saveli
Eesti Töuloomakasvatuse Liit

Esmalt kronoloogiat

- 1993. a suutsime luua üle-eestilise tõuaretuse organisatsiooni;
- 1995. a kinnitas Riigikogu tõuaretuse seaduse, mis ilmus brošüürina koos kõikide lisadega;
- 2002 kinnitati mitmed täiendused;
- Järgnes periood, kus seadust harmoniseeriti Euroopa Liidu põhimõtetega.

Väikeseltsi sundasutamine

- 2012 kerkis päevakorda tori tõule uue nn vana-tori organisatsiooni tunnustamine.
- RK maaelukomisjon → PM → VTA → komisjon 7.–9. mai Eestis 1400 km, vaadati üle 40 hobust.
- 21. 05 komisjoni hääletamine, riigi tahe võitis.
- 4. juuni tunnustati Vana-Tori Hobuse Ühing.
- ETLLi liikmed tundsid, et loodi ohtlik pretsedent.
- EHS kaebas otsuse kohtusse VTA vastu.

Tulemus

- Halduskohtu otsus EHSile positiivne, aga ringkonnakohus teisel arvamusel, riigikohus arutlusele ei võtnud.
- Praegu eksisteerib aretusühing, kus 2015. a aruande järgi:
 - takke: 12 (2 Soomes),
 - märke: 22 (4 Soomes),
- 2015. aastal sündis 2 varssa.
- Kas nii säilitatakse või aretuse kaudu tagatakse tori tõu ohustatud universaaltüübi laienemine?

Kogemus

- See fakt näitab veel kord, kuidas ei või riiklikud instantsid ka kõige kõrgemal tasemel survestada sfääri, kus on tegemist ühistulise eraõigusliku ja üle-eestilise süsteemiga.

Tulemus:

- VTA pidi andma tegevusloa veel teisele eesti hobuse aretusühingule.
- Vastu seisma büroos või kohtus veel ühe tori seltsi ja eesti raskeveohobuse seltsi tegevusloa andmisele.
- Aga need taotlused pole viimased.

Eesti Tõuloomakasvatuse Liidu (ETLL) tegevus

- Olemasolevad aretusühingud vajavad seaduslikku kaitset.
- On vaja alustada põllumajandusloomade aretuse seaduse muutmist.
- Tehti asekanterile 11. jaanuaril 2013 ettepanek korraldada ümarlaud kuu lõpus enne ETLLi aastakoosolekut.
- Vastus 18. jaanuaril, et põllumajandusministeerium korraldab ümarlauri 25. jaanuaril põllumajandusloomade aretustoetuse menetlemise korra üle.
- Ümarlauril vaieldi põhiliselt hobuste tõuraamatu pidamise ja jõudluskontrolli aretustoetuse ühikumäärade üle.

ETLLi aastakoosoleku otsus

- Aastakoosolekul 1. veebruaril 2013 ei olnud ETLLi liikmed rahul meie koostööga riigiasutustega, sest 2012. aastal tehti ühepoolselt otsuseid, mille pärast mindi isegi halduskohtusse.
- Päevaprobleemide eelnev rahulik arutelu oleks võinud vältida äärmuslikku olukorda.
- Jätkasime intensiivse tegevusega.
- Tuli pöörduda põllumajandusministeeriumi kantsleri poole.

ETLLi tegevus

- Tegime PM kantslerile ettepaneku 20.02.2013, et on vaja alustada põllumajandusloomade aretuse seaduse muutmisega.
- Järgnes kutse aretuse teemalisele kohtumisele põllumajandusministeeriumis 18. märtsil 2013.
- Ümarlaul arutleti ETLLi seisukohtade üle.
- Jõuti järeldusele, et on vaja täiendada põllumajandusloomade aretuse seadust. Ettepanekud seaduse parandusteks tuli esitada 19. aprilliks.

Kronoloogia lõpp

- ETLLi liikmete ettepanekuid arutati 10. juunil 2013 põllumajandusministeeriumis koos kolme hobuste aretusühinguga, kes polnud esitanud ettepanekuid, vaid kritiseerisid ETLLi omi.
- 21. juunil saabus PM ümarlaura memo, millele esitasime vastulause 27. juunil põhimõttelistes küsimustes.
- PõLASi paranduste arutelu lükati järgmisse aastasse, sest pole 2013. a ministeeriumi plaanis.
- 2014. aastal hakati aga arutama hoopis EP ja EN uue määruse projekti.

Mida taotlesime kolm aastat tagasi?

- Põhiküsimuseks oli, on ja jääb:
ETLLi pakutud järjestus Eestis :
tõug \leftarrow \rightarrow tõuraamat \leftarrow \rightarrow aretusühing
aga PõLASi seisukoht
aretusühing \leftarrow \rightarrow tõuraamat \leftarrow \rightarrow tõug.
- Kas aretusühing \leftarrow \rightarrow aretusprogramm või
tõug \leftarrow \rightarrow aretusprogramm?

Tõug – tõuraamat – aretusprogramm

- Kui on tunnustatud tõug, peab olema ainult üks tõuraamat, millel on alaosad või lisad:
tõug = tõuraamat!
- Tõule saab olla üks aretusprogramm, mida periooditi täiendatakse/ uuendatakse.
- Uues (2016) EP ja EN määruses on määratud, et tõuraamatut peab üks või mitu aretajate rühma, pole määratud, et aretusühingud.

Tõuraamatute arv ühe tõu kohta

- Ühe (väikearvulise) tõu piires väikeriigis (Eestis) ei saa lubada mitme tõuraamatu pidamist.
Ei saa võrrelda suurriikide suurearvuliste tõugudega (nt Saksamaa liidumaades).
- Eestis tuleks lähtuda tõug = tõuraamat, mis on tõu ametlik andmekogu.
- Kahjuks käib väitlus tori tõu osas, et VTA soovib lahutada kaks tori tõutüüpi kahte tõuraamatusse.
Kas Eestis on kaks tori tõugu või äkki kolm tori tõugu?

Tõu tunnustamine

- Tõugu ei saa tunnustada aretusühingu või tõuraamatu pidamise tunnustamisega.
- Peab saama põhjendatud otsuse sõltumatult komisjonilt, kuhu kuuluvad loomakasvatusteadlased ja kellelt on tellitud geneetiline analüüs.
- Ühe tõu jagamisel mitme aretusühingu vahel on Eestis piisava tõuloomade arvu otsustamine kohtu lahendada.
- Eriti mõttetut on see ohustatud tõu korral. Kui annab aretuslikult jagada, pole tõug ohustatud.

Tõuaretuse organisatsiooni dünaamika

- Kas aretusühingute struktuur ei rahulda riigiasutusi?
- Praegu: 15 tunnustatud aretusühingut, neist 7 hobusekasvatajatele.
- Samale tõule uue aretusühingu tunnustamise arutelule ei kaasata seni tunnustatud aretusühingut, et tagada koostöö.
- Arusaamatused seoses välisfirmadelt sperma sissetoomisega.

Tõuaretuse veterinaarteenindus

- Hobuste kiibistamise õiguse laiendamine, sh aretusühingutele.
- Elusloomade ekspordiks veterinaaruuringute õiguse laiendamine tegevusloaga (praegu ainult volitatud veterinaararstidele).
- Sisseostetud tõuloomade sertifitseerimine täpsemaks.

Tõugude aretuse ja säilitamise riiklik toetamine

- a) millised on väljavaated aretustoetuse säilimiseks;
- b) milliseid muutusi on karta;
- c) jõudluskontrolli nõue ohustatud tõugude loomaomanikele;
- d) Jõudluskontrolli Keskuse muutmine aktsiaseltsiks on väga ootamatu ja senipõhjendamatu.

EP ja EN määrus

- Määrus on enam suunatud kaubanduse soodustamisele ja kontrolli tõhustamisele kui tõuaretuse suunitlusega.
- Vabariigi seadus peaks kaitsma väikeriigi identiteeti tõuaretuses.
- Viimasel ajal on palju probleeme olnud seaduse või määruste teksti erineva tõlgendamisega, isegi sama riigiameti erinevate ametnike poolt.
- Järelikult tekst selgemaks, vähem erinevaid tõlgendusi ja rohkem mõlemapoolset arusaamist.

Lõpetuseks

- Et maaeluministerium ei esitanud täna ettepanekuid, jätavad ETLLi liikmed oma seisukohad ka septembri lõppu.

Täna tähelepanu eest!

Ettekannete autorite fotod ja ametid

Seminarist osavõtt oli arvukas

Olev Saveli – Eesti Tõuloomakasvatuse Liidu president

Katrin Reili – Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori asetäitja

Gita Jansone – Lāti põllumajandusministeeriumi loomakasvatuse ja tõuaretuse osakonna juhataja

Vilius Reštyš – Tõuaretuseinspektsiooni direktor Leedu põllumajandusministeeriumi juures

Sirje Jalakas – MEMi loomakaitse ja põllumajandusloomade aretuse büroo juhataja

Katrinn Rannik – MEMi põllumajanduskeskkonna büroo juhataja

Haldja Viinalass – EMÜ VLI loomageneetika ja tõuaretuse osakonna juhataja

Olev Saveli – Eesti Tõuloomakasvatuse Liidu president

ISBN 978-9949-9178-4-6

9 789949 917846